

Μνήμων

Τόμ. 10 (1985)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

Δ. ΑΝΩΓΕΙΑΤΗΣ: Δημογραφικές πληροφορίες για την Ελλάδα από περιηγητές (1800-1821) ● Μ. ΚΟΥΛΥΒΑ - ΚΑΡΑΛΑΕΚΑ: Κατάλογος 'Ιστορικού 'Αρχείου Ζακύνθου ● Δ. ΛΟΥΛΕΣ: 'Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και η Ρωσία ● Κ. ΝΤΟΚΟΣ: 'Η μετοικασία των 'Αθηναίων στην Πελοπόννησο και η πρώτη φάση του εθνοπατρισμού τους (1688 - 1691) ● Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Συμβολή στην ιστορία της ελληνικής άμισθας (1849 - 1857) ● ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΔΙΑ: 'Η έθιμκη παράδοση στην ονοματοθεσία και ο Διαφωτισμός. Ένα παράδειγμα από την 'Αρχαία ● ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ: 'Εμμονοϊή Τροχάνης. Ένας μύθος διάσημος του ΙΗ' αιώνα ● ΣΟΦΙΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ: 'Η έφημερίδα «Καμπάνια», «όργανο των ελλήνων και «των νέων των συμφορώντων», Μυτιλήνη 1923 - 24 ● Φ. ΗΛΙΟΥ: Δέκα εκδόσεις της τυπογραφίας Γλακή με έπιμέλεια του έββα Γραβενίτου στα χρόνια 1673-1674 ● ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΑΔΑΚΗ: 'Ο ρόλος της διάσωσης του Λονδίνου στην πτώση του Αύγουστίνου Καποδίστρια ● Κ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ: Οι έμπορικες συντροφιές στη Λευκάδα σύμφωνα με το 'Αρχείο του Γ. Ζαμπέλη (1734-1743) ● Α. ΠΟΛΙΤΗΣ: Μεθιστορήματα, άγορά και παραγωγή του βιβλίου. Σκέψεις γύρω από μία πληροφορία των μέσων του 19ου αιώνα ● Φ. ΗΛΙΟΥ: 'Εκδόσεις των «'Ανδραγαθειών Μιχαήλ Βασιλόπουλου» και ένας βιβλιοκατάλογος του Βορείου ● Γ. ΚΥΡΟΜΗΛΙΔΗΣ: 'Ο Κερκός μελετητής του Bentham ● ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΠΑΛΑΤΑ: 'Αποστολές βιβλίων στη βιβλιοθήκη της Χίου. Στοιχεία από την 'Αλληλογραφία 'Αδαμάντιου Κοραή και 'Αλέξανδρου Βασιλείου (1799-1817)

ΑΘΗΝΑ 1985

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΑΔΑΚΗ

doi: [10.12681/mnimon.338](https://doi.org/10.12681/mnimon.338)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΑΔΑΚΗ Ε. (1985). Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ. *Μνήμων*, 10, 248-269. <https://doi.org/10.12681/mnimon.338>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Στήν μικρή αυτή μελέτη πρόθεσή μου είναι να επισημάνω τις διαθλάσεις που υφίστανται οι πρωτοβουλίες των Δυνάμεων για τη λύση μιας κρίσης και να δείξω ότι οι διαθλάσεις αυτές, που περνούν μέσα από τα πρίσματα του χρόνου και της σκοπιμότητας, έρμηνεύουν τη διεύρυνση του χάσματος ανάμεσα στην πρόθεση και στην πραγματική διαδικασία.

Σχετικά με τον ρόλο των Δυνάμεων θα ήθελα να κάνω δύο προκαταρκτικές διευκρινίσεις. Το πρόβλημα της ανάμιξης των ξένων, όπως συνήθως τίθεται με την ήθική/δυνητική του διάσταση — σαν να μπορούσε δηλαδή υπό ορισμένες προϋποθέσεις να ήταν διαφορετικά — είναι κατά τη γνώμη μου ψευδοπρόβλημα. Και αυτό γιατί παραβλέπει την ουσία και τη δυναμική των πολιτικοοικονομικών ανταγωνισμών των Δυνάμεων, τη φύση του ιμπεριαλισμού με άλλα λόγια. Κάνω αυτή τη διαπίστωση, όχι με πρόθεση να υπεισέλθω στα χωρικά ύδατα της θεωρίας του ιμπεριαλισμού, αλλά μόνο και μόνο γιατί την περίοδο που εξετάζω η παρουσία των τριών Συμμαχικών Δυνάμεων στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα αυξημένη. ^Ας σημειωθεί βέβαια ότι, παρά τη γενική ισχύ της παραπάνω διαπίστωσης, οι συγκεκριμένες μορφές της παρουσίας των Δυνάμεων δεν έχουν πάντα μόνο τον χαρακτήρα της εξωθεν επέμβασης, αλλά προκαλούνται και από το ίδιο το αντίστροφο καθεστώς.

¹Η έρευνα για τη μελέτη αυτή βασίστηκε σε υλικό από τα αρχεία του γαλλικού Υπουργείου των Ύψωτερικών (Correspondance Politique, Grèce) και του αγγλικού Υπουργείου των Ύψωτερικών (FO 32 Greece, FO 78 Turkey και FO 352 Stratford Canning Papers) από μικροταινίες που βρίσκονται στο Κέντρο Έρευνας της Ιστορίας του Νεωτέρου Έλληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών. Χρησιμοποιήθηκε επίσης ανέκδοτο υλικό από το αρχείο Άλεξανδρου Μαυροκορδάτου που βρίσκεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Ευχαριστώ θερμά τις κυρίες Βασιλική Μπεκιάρη, διευθύντρια του Κέντρου Έρευνας της Ιστορίας του Νεωτέρου Έλληνισμού, και Μαρία Χαιρέτη, διευθύντρια των Γενικών Αρχείων του Κράτους για την άδειά τους να χρησιμοποιήσω αυτό το υλικό.

Κατά τη διάρκεια της σύνταξης του άρθρου αυτού, εκδόθηκε το βιβλίο του Κ. Βακαλόπουλου, *Η περίοδος της Αναρχίας (1831-1833)*, Θεσσαλονίκη 1984. Παρόλο που θεματικά καλύπτει το ίδιο αντικείμενο, επειδή το άρθρο μου εξετάζει το πρόβλημα από άλλη προοπτική, πιστεύω ότι δεν είναι άσκοπη ή δημοσίευσή του.

‘Ο Αὐγουστίνος Καποδίστριας χρησιμοποίησε ἀπροκάλυπτα τὶς ὑπερσίες τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ricord, καλώντας τον γιὰ παράδειγμα στὸ πολεμικὸ συμβούλιο πού ἀποφάσισε τὴν ἀναμέτρηση μὲ τοὺς Ρουμελιώτες στὸ Ἄργος στὶς 23 Δεκεμβρίου 1831, καὶ ἐπιτρέποντάς του τὴ χρῆση ἑλληνικῶν πλοίων γιὰ τὶς μετακινήσεις του στὸ Αἰγαῖο¹. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1832, μόλις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία στὸ Ναύπλιο, ἀνέκανε νὰ ἀντιμετωπίσει μὲ τὰ δικά της μέσα τὰ Καποδιστριακὰ στρατεύματα, κάλεσε τὸ γαλλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα πού στάθμευε στὴν Μεθώνη νὰ καταλάβει γιὰ λογαριασμό της τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, τῆς Πάτρας, τῆς Κορίνθου καὶ ἀργότερα τῆς Κορώνης². Ἡ οὐσία λοιπὸν τοῦ προβλήματος ἔγκειται ὄχι τόσο στὸ ποιὸς προκαλεῖ αὐτὲς τὶς ἐπεμβάσεις ἀλλὰ στὸν συγκεκριμένον τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο συμπλέκονται τὰ συμφέροντα τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ τῶν ντόπιων πολιτικῶν σχηματισμῶν πού αὐτὲς οἱ Δυνάμεις ὑποστηρίζουν.

Ἡ δευτέρῃ μου διευκρίνηση ἀφορᾷ τὶς ἴδιες τὶς προθέσεις τῶν Δυνάμεων. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν κοινὴ διαπίστωση ὅτι σὲ περιόδους ἐσωτερικῆς κρίσης ἡ ξενικὴ παρουσία στὴν Ἑλλάδα εἶναι αὐξημένη, ἐπικρατεῖ συχνὰ ἡ ἑλληνοκεντρικὴ τάση νὰ διαβλέπουμε ὅτι καὶ στὸν γενικότερο ἀνταγωνισμό τῶν Δυνάμεων τὸ ἑλληνικὸ ζήτημα κατέχει τὴν πρωτεύουσα θέση. Κατὰ κανόνα δὲν συμβαίνει αὐτό. Καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1832 δὲν συμβαίνει σίγουρα. Γιὰ νὰ μὴν παρεκκλίνω σὲ μιὰ συνόψιση τῆς εὐρωπαϊκῆς κατάστασης, ἀναφέρω ἀπλὰ ὅτι ὑπῆρχαν ἐστίες ἀναταραχῆς πολὺ κοντύτερα στὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ὅπως τὸ Βέλγιο, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ἰταλία, πού ἀπειλοῦσαν πολὺ περισσότερο τὴ συνοχὴ τῆς Συμμαχίας ἀπὸ ὅτι τὸ ἑλληνικὸ ζήτημα, καὶ ὅτι οἱ ἐξελίξεις σὲ μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐστίες ρυθμίζαν τοὺς ἐκάστοτε συνασπισμοὺς μὲ πολὺ καθοριστικότερο τρόπο ἀπὸ ὅ,τι τὸ εἶδος τοῦ προσωρινοῦ καθεστώτος πού θὰ ἐξασφάλιζε τὴν εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας.

Ἡ δευτέρη αὐτὴ διευκρίνηση νομίζω ὅτι βοηθεῖ στὸ νὰ ἐκτιμηθεῖ σὲ ἓνα εὐρύτερο εὐρωπαϊκὸ πλαίσιο ὁ ρόλος τῶν πρωτοβουλιῶν τῶν Συμμάχων στὴ λύση τῆς ἑλληνικῆς κρίσης. Ὅταν ἀναφερόμαστε σὲ αὐτὲς τὶς πρωτοβουλίες ἐννοοῦμε βέβαια μόνον τὶς γενικὲς κατευθυντήριες ἀποφάσεις τῶν κυβερνήσεων. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι, τὴν ἐποχὴ πού ἐξετάζουμε, ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴν ἀρχικὴ κυβερνητικὴ ἢ συμμαχικὴ

1. Γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ricord στὸ πολεμικὸ συμβούλιο, βλ. Κ. Βακαλόπουλος, *δ.π.*, σ. 94. Γιὰ τὶς μετακινήσεις του μὲ ἑλληνικὰ πλοῖα, βλ. Dawkins πρὸς Palmerston ἀρ. 64, Ναύπλιο, 4 Δεκ. 1832. Γιὰ τὴ στάση τοῦ Ricord γενικά, βλ. Hotham πρὸς G. Elliot (Admiralty), 3 Φεβ. 1832, FO 352/25 (7).

2. Τρικούπης πρὸς Rouen, Ναύπλιο, 21/3 Μαΐου 1832· καὶ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς Rouen, Ναύπλιο, 30/11 Ἰουνίου 1832· καὶ τὰ δύο στὸ CP Grèce 14.

ἀπόφαση καὶ στὴν ὑλοποίησή της τὴν παραμόρφωνε συχνὰ τόσο πού τὴν καθιστοῦσε ἀγνώριστη. Οἱ ἐπικοινωνίες μὲ τὴν Ἑλλάδα ἦταν βραδύτατες. Ἕνα γράμμα ἔκανε μέχρι δύο μῆνες — πάντως ὅπωςδήποτε πάνω ἀπὸ ἓνα — γιὰ νὰ φτάσει ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στὸ Παρίσι ἢ στὸ Λονδίνο καὶ ἀντίστροφα, στὴν δὲ Πετροῦπολη ὑποθέτω πολὺ περισσότερο. Ἔτσι, οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Συμμάχων στὸ Ναύπλιο λάβαιναν ὁδηγίες μόνο μὲ τὸν διορισμὸ τους καὶ σὲ πολὺ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα γιὰ πολὺ καίρια ζητήματα. Στὴν ρευστὴ καθημερινὴ πραγματικότητα οἱ τρεῖς διπλωμάτες ἀνέπτυσσαν σχεδὸν ἀπεριόριστες πρωτοβουλίες, ὑποκείμενες μόνο στὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ἔγκριση τοῦ ὑπουργείου τους. Ἀναγνώριζαν μάλιστα ὅτι ἡ σκοπιμότητα μιᾶς τέτοιας ἔγκρισης ἦταν τόσο μικρή, ὥστε συχνὰ περνοῦσαν δύο καὶ τρεῖς ἐβδομάδες πρὶν νὰ συντάξουν ἀναφορά γιὰ κάποια ἐνέργειά τους. Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ξαφνικῶν, ἀπρόβλεπτων τροπῶν πού ἔπαιρναν οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις ἐναπέκειτο στὴν εὐρηματικότητά τους.

Τὸ 1831 καὶ 1832 τὸ κέντρο τῶν ἀποφάσεων ἦταν ἡ Διάσκεψη τοῦ Λονδίνου καὶ συντονιστής της ὁ ἄγγλος Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Λόρδος Palmerston. Ὁ Palmerston, παλαιὸς θιασώτης τῆς πολιτικῆς τοῦ George Canning, ἀνέτρεψε τὴν πολιτικὴ τοῦ προκατόχου του Aberdeen, ὅταν ἀνέλαβε τὰ ἡνία τοῦ Foreign Office τὸν Νοέμβριο τοῦ 1830, πρωτοστατώντας στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ διεύρυνση τῶν ἑλληνικῶν συνόρων μέχρι τὴ γραμμὴ Ἄρτας - Βόλου καὶ στὴ διαδικασία γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἡγεμόνα. Σὰν φιλελεύθερος, πίστευε ὅτι τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας ἀνὰ τὸν κόσμον ἐξυπηρετοῦνταν καλύτερα μὲ τὸ νὰ ὑποστηρίζει κράτη μὲ συνταγματικὰ κατὰ προτίμηση πολιτεύματα. Αὕτὴ ἦταν ἡ κατευθυντήρια ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς του. Ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ του δὲν φαίνεται νὰ συμβάδιζε μὲ συνέπεια μὲ τὴν ἀρχὴ αὕτη. Στὴν περίπτωσή μάλιστα τῆς Ἑλλάδας, υἱοθέτησε τὴν ἀποψη ὅτι, καθὼς τὸ πολιτικὸ χάος καὶ τὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο ἔθεταν ζήτημα ἐπιβίωσης, ἐπιτακτικὸς στόχος ἦταν ἡ ἐγκαθίδρυση μόνιμης διακυβέρνησης. Τὸ συνταγματικὸ αἶτημα προβλήθηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Palmerston, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσή τοῦ Ὅθωνα καὶ σὲ καιροὺς καταφανῶς λιγότερο κρίσιμους³.

Αὐτὸ μᾶς φέρνει στὶς συγκεκριμένες ἐπιλογὲς τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου. Μετὰ ἀπὸ σιγὴ δέκα μηνῶν, στὶς 26 Σεπτεμβρίου 1831 ἡ Διάσκεψη ἐξέδωσε πρωτόκολλο πού καθόριζε τὰ νέα διευρυμένα σύνορα στὴ γραμμὴ

3. Γιὰ τὶς φιλελεύθερες ἀρχὲς καὶ τὴν πολιτικὴ τοῦ Palmerston, βλ. Charles Webster, *The Foreign Policy of Palmerston, 1830-1841*, τ. Α', Λονδίνο 1969, σ. 257· καὶ Jasper Ridley, *Lord Palmerston*, Λονδίνο 1970, σ. 122-123. Γιὰ τὴν προβολὴ τοῦ συνταγματικοῦ αἰτήματος κατὰ τὴν Ὅθωνική περίοδο, βλ. John Anthony Petropoulos, *Politics and State-craft in the Kingdom of Greece, 1833-1843*, Princeton N.J. 1968.

Ἄρτας - Βόλου. Τὸ πρωτόκολλο αὐτὸ σημείωνε μίαν ἄρδην ἀνατροπὴ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδας τοῦ προηγούμενου σχετικοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830—ἀνατροπὴ ποὺ εἶχαν διευκολύνει τόσο ἡ ἀλλαγὴ τοῦ καθεστώτος στὴ Γαλλία τὸν Ἰούλιο τοῦ 1830, ὅσο καὶ ἡ ἀλλαγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ Foreign Office τὸν Νοέμβριο. Καὶ ἐνῶ ἡ Συμμαχία κατέληγε σὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφαση, ἀλλὰ ἀνέβαλλε ἀκόμα τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἡγεμόνα, ἔφτασε στὸ Λονδίνο ἡ εἰδηση τῶν γεγονότων τοῦ Πόρου: Στὰ μέσα Ἰουλίου, ἡ ὑδραϊκὴ ἀντιπολίτευση κατὰ τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια κατέλαβε τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα καὶ τὶς ναυτικὲς ἐγκαταστάσεις στὸν Πόρο. Ὁ Μιαούλης ἀπὸ τὴν φρεγάτα Ἑλλάς κατήυθνε τὴν ἐπιχείρηση, ἐνῶ ὁ Κυβερνήτης ζήτησε τὴ βοήθεια τῶν διοικητῶν τῶν συμμαχικῶν ναυτικῶν δυνάμεων γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν ἐξέγερση. Ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Ricord, ἐνεργώντας χωρὶς τὴ συναίνεση τῶν συναδέλφων τοῦ Lyons καὶ Lalande, ἀπέκλεισε τοὺς Ὑδραίους. Πιεζόμενος ὁ Μιαούλης δήλωσε ὅτι, ἂν ὁ Ricord χτυποῦσε, θὰ ἀνατίνασσε τὰ πλοῖα γιὰ νὰ μὴ τοῦ τὰ παραδώσει. Τὴν 1η Αὐγούστου, μὲ τὴν πρώτη ἐπιθετικὴ κίνηση τοῦ Ricord, ὁ Μιαούλης ἀνατίναξε τὰ πλοῖα Ὑδρα καὶ Ἑλλάς καὶ κατέφυγε στὴν Ὑδρα⁴. Ἡ ἔκταση τῆς κρίσης ποὺ δημιουργήθηκε τόσο στὸ προσωρινὸ καθεστῶς τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια ὅσο καὶ στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν συμμαχικῶν ἀντιπροσώπων ἦταν τέτοια, ὥστε ἡ Διάσκεψη αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ λάβει θέση πάνω στὰ γεγονότα καὶ νὰ καταχωρίσει τὴ θέση αὐτὴ στὸ πρωτόκολλο· ἀπὸ τὴ μιὰ γιὰ νὰ δηλώσει ὑποστήριξη πρὸς τὸν Κυβερνήτη καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ συστήσει ἐνότητα καὶ ἀπόλυτη σύμπνοια στοὺς ἀντιπρῆσβεις καὶ στοὺς διοικητὲς τῶν συμμαχικῶν ναυτικῶν δυνάμεων⁵.

Στὸ μεταξύ, πρὶν κἄν φτάσει στὴν Ἀνατολὴ τὸ πρωτόκολλο αὐτό⁶, ἡ δολοφονία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια εἶχε ἀνατρέψει τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ πρωτοκόλλου ποὺ ἀνανέωνε τὴν ὑποστήριξη τῆς Συμμαχίας στὸ προσωρινὸ καθεστῶς. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη,

4. Γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση κατὰ τοῦ Κυβερνήτη γενικὰ καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πόρου, βλ. Χρήστος Κ. Λούκος, *Ἡ ἀντιπολίτευση κατὰ τοῦ Κυβερνήτη Ἰω. Καποδίστρια* (διδακτορικὴ διατριβή), Ἀθῆνα 1984, σ. 303-307.

5. Great Britain, *Parliamentary Papers 1831-1832*, XLVIII, *Protocols of Conferences held in London relative to the Affairs of Greece* (στὸ ἐξῆς: *Blue Book* ἀρ. 7), σ. 46-49. Ἡ κρίση στὶς σχέσεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Δυνάμεων δξύνθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ricord, ὁ ὁποῖος ἀπέληξε νὰ ἀποσυρθεῖ ἀπὸ τὴ Συμμαχία. Βλ. Ricord πρὸς Lalande, Πόρος, 25/6 Αὐγ. 1831, CP Grèce 12. Τὴν ἐκφραση τῆς συμμαχικῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸ καθεστῶς τοῦ εἶχε ζητήσῃ ἐπανειλημμένα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κυβερνήτης (βλ. Χ. Λούκος, *ὁ.π.*, σ. 266-267).

6. Τὸ πρωτόκολλο τῆς 26ης Σεπτεμβρίου ἔφτασε στὸ Ναύπλιο στὰ τέλη Ὀκτωβρίου, ἀλλὰ ὁ Palmerston ἀνέστειλε τὴν ἐκτέλεσή του μέχρι τὴν ἀφίξη τοῦ Canning· βλ. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 42, Ναύπλιο, 28 Ὀκτ. 1831, CP Grèce 13.

τῇ διακυβέρνησῃ εἶχε ἀναλάβει μιὰ τριμελῆς Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς Αὐγουστῖνο Καποδίστρια, Θεόδωρο Κολοκοτρώνη καὶ Ἰωάννη Κωλέττη. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ θεωρήθηκε ἐξ ἀρχῆς μεταβατικὴ, ἐν ὧσιν τῆς Ἐθνοσυνέλευσης ποὺ εἶχε συγκαλέσει ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας γιὰ τὸν Ὀκτώβριο.

Μὲ βάση λοιπὸν τὶς νεότερες πληροφορίες ποὺ εἶχαν λάβει στὸ μεταξὺ οἱ κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασιν στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια, καὶ ὑπολογίζοντας ὅτι ἡ ἐπικείμενη Ἐθνοσυνέλευσις θὰ ὀριστικοποιούσε τὴ νέα μορφή τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, στίς 7 Ἰανουαρίου 1832 ἡ Διάσκεψις τοῦ Λονδίνου κατέληξε σὲ νέο πρωτόκολλο. Τὸ νέο αὐτὸ πρωτόκολλο ἀναγνώριζε προκαταβολικὰ τὴν προσωρινὴ αὐτὴ κυβέρνησις, ὑποσχόταν τὴν ἐγγύησιν ἑνὸς δανείου καὶ ἔδινε στίς συμμαχικὰς κυβερνήσεις τὴ δυνατότητα νὰ προβοῦν σὲ προκαταβολὰς ἔναντι τοῦ δανείου αὐτοῦ⁷.

Πρόθεσις τῶν Δυνάμεων δὲν ἦταν οὔτε νὰ ἀναγνωρίσουν μὲ αὐτὴ τὴν ἀπόφασιν τὸν Αὐγουστῖνο πάσῃ θυσίᾳ ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τὸν ὑποσκάψουν. Τὸ πρωτόκολλο τῆς 7ης Ἰανουαρίου, ποὺ οὐσιαστικὰ ἐπαναλάμβανε τὶς ἀποφάσεις τῆς 26ης Σεπτεμβρίου προσαρμοσμένες στὴ νέα κατάστασις, βασίστηκε στίς ἐκθέσεις τῶν ἀντιπρέσβων. Καὶ αὐτὰς κάθε ἄλλο παρὰ προεξοφλοῦσαν τὴ διατήρησιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Αὐγουστῖνο, καὶ οὔτε βέβαια τὴν καθολικὴ ἐκμηδένισιν τῶν ἄλλων παρατάξεων. Ἦδη ἀπὸ τὶς 13 Ὀκτωβρίου ὁ Rouen, ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Γαλλίας, εἶχε γράψει ὅτι ὁ λόγος ποὺ ὁδήγησε ἀρχικὰ τὸν Κωλέττη νὰ συμμετάσχει στὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ μαζί μὲ τὸν Αὐγουστῖνο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη ἦταν ὅτι πίστευε πὼς τὴ στιγμὴ ἐκείνῃ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Αὐγουστίνου ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ τὴ συγκράτησιν τῶν Καποδιστριακῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως στὴν ἐξημμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ Ναυπλίου, πὼς ἡ θητεία τῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἦταν βραχύβια καὶ πὼς τὴν ὀριστικὴν μορφή τῆς νέας προσωρινῆς κυβερνήσεως θὰ τὴν καθόριζε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις⁸. Οἱ ἴδιοι ἐξ ἄλλου οἱ ἀντιπρέσβεις ἀπέφυγαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ μεταβατικὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ περίμεναν τὴν κυβερνήσιν ποὺ θὰ προέκυπτε ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν γιὰ νὰ προχωρήσουν σὲ οὐσιαστικὰς διαπραγματεύσεις γιὰ τὰ ἐκκρεμῆ ζητήματα⁹.

Τὴν ἀνεκτικότητά αὐτὴν συμμερίζονταν a priori καὶ οἱ κυβερνήσεις τῶν Δυνάμεων. Ἀκόμα καὶ τὸ Παρίσι, πρὸς τὸ ὅποιο τὸ Καποδιστριακὸ καθεστὼς εἶχε δεῖξει ἰδιαίτερη ἐχθρότητα, συνόδευσε τὸ πρωτόκολλο μὲ σαφεῖς ὁδηγίες γιὰ ἀμεροληψίαν : «Νὰ ἀναγνωρίσετε τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν ποὺ ἐγκαθιδρύθηκε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ συναίνεσιν τῆς μεγάλης πλειο-

7. *Blue Book* ἀρ. 7, σ. 49-50.

8. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 40, Ναύπλιο, 13 Ὀκτ. 1831, CP Grèce 13.

9. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 42, Ναύπλιο, 28 Ὀκτ. 1831, CP Grèce 13.

ψηφίας τῶν Ἑλλήνων, νὰ τῆς παράσχετε κάθε ἡθικὴ ὑποστήριξη, νὰ δώσετε τὸ παράδειγμα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῶν τιμῶν ποὺ τῆς ἀρμόζουν, νὰ τῆς συστήσετε ἐπίμονα ἀμεροληψία, μετριοπάθεια, λήθη τῶν παρελθόντων, μέτρα συμφιλιωτικά, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ ἀπόσχετε μὲ προσοχὴ ἀπὸ κάθε τόνου, κάθε στάση ποὺ θὰ μπορούσε νὰ βλάψει τὴν ὑπόληψη ποὺ ἔχει ἀνάγκη, καὶ νὰ ἐνθαρρύνει τὰ κρούσματα ἀναρχικῆς ἀντίστασης, αὐτὲς εἶναι ἐν περιλήψει οἱ ὁδηγίες ποὺ *χαράχτηκαν ἀπὸ τὴ Διάσκεψη...*» Ὅπως ἐξηγοῦσε ἀργότερα ὁ Sébastiani στὸν ἀγανακτισμένο γιὰ τὴ δεσμευτικὴ αὐτὴ ἀπόφαση Rouen, μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς ἐπικείμενης ἐκλογῆς τοῦ ἡγεμόνα, ὁ χαρακτήρας τῆς προσωρινῆς κυβέρνησης κρινόταν ἐντελῶς μεταβατικῶς. Προεῖχε ἡ ἐξασφάλιση κάποιας ὁμαλότητος καὶ ἡ ἀποφυγὴ ἀναρχίας καὶ προστριβῶν τόσο ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπρέσβεις καὶ τοὺς διοικητὲς τῶν στόλων ὅσο καὶ ἀνάμεσα στὶς πολιτικὲς παρατάξεις¹⁰. Οἱ ὁδηγίες ποὺ ἔλαβε ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Dawkins ἀπὸ τὸν Palmerston τοποθετοῦσαν τὸ ζήτημα χωρὶς περιστροφές : νὰ ἀναγνωρίσει ὁποιοδήποτε σχῆμα εἶχε ἔστω καὶ ὑποτυπώδη μορφή κυβέρνησης, νὰ συστήσει ὑπομονὴ καὶ ἐγκατέριση στὴν ἀντιπολίτευση καὶ νὰ ἐξευμενίσαι τοὺς ρώσους¹¹.

Τὸ πρωτόκολλο τῆς 7ης Ἰανουαρίου βασίστηκε σὲ εἰδήσεις τῶν μέσων Νοεμβρίου. Ἦδη ὅμως στὴν Ἑλλάδα ἡ κατάσταση ἐξελισσόταν ραγδαῖα. Μόλις διαψεύστηκαν οἱ πρῶτες ἐλπίδες τῆς ἀντιπολίτευσης ποὺ εἶχε καταφύγει στὴν Ὑδρα γιὰ κάποιο συμβιβασμὸ μὲ τὸν Αὐγουστίνου στὴν ἀρχὴ τῆς διακυβέρνησός του¹², ἡ πολιτικὴ διαμάχη κεντρώθηκε γύρω ἀπὸ τὴ σύγκληση τῆς Ἐθνοσυνέλευσης. Στὴν ἐκλογὴ τῶν πληρεξουσίων στὶς ἐπαρχίες ἐπικράτησε χάος, μὲ συνέπεια οἱ περισσότερες νὰ στείλουν διπλοὺς πληρεξουσίους, ἕναν Καποδιστριακὸ καὶ ἕναν ἀντιπολιτευόμενο. Ἀπὸ τοὺς ἀντιπολιτευόμενους, πολὺ λίγοι κατάφεραν νὰ φτάσουν στὸ Ἄργος, ποὺ εἶχε ὀριστεῖ ὡς τόπος σύγκλησης τῆς Ἐθνοσυνέλευσης. Ἡ Ὑδρα παρέμενε ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα καὶ οἱ πληρεξουσιοὶ της, ἀφοῦ ἐμποδίστηκαν νὰ ἀποβιβαστοῦν στοὺς Μύλους, ἀρνήθηκαν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἀπόπειρά τους γιὰ μετάβαση στὸ Ἄργος ἂν δὲν ἐξασφάλι-

10. Périer πρὸς Rouen, ἀρ. 39, Παρίσι, 28 Ἰαν. 1832, CP Grèce 13· καὶ Sébastiani πρὸς Rouen, ἀρ. 49, Παρίσι, 2 Ἀπρ. 1832, CP Grèce 13.

11. Dawkins πρὸς Canning, Ναῦπλιο, 14 Μαρτ. 1832, FO 352/25B (3). Ὁ Dawkins ἀναφέρεται σὲ ἰδιωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Palmerston, ποὺ δὲν βρίσκεται στὴν ἐπίσημη ἀλληλογραφία τοῦ FO 32.

12. Βλ. π.χ. F. Thiersch, *Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Καποδίστρια*, μετάφρ. Α. Σπήλιου, Ἀθήνα 1972, τ. Α', σ. 133. Ἡ ἀντιπολίτευση τῆς Ὑδρας εἶχε στείλει στὸ Ναῦπλιο στὶς 11 Ὀκτωβρίου ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Ζαΐμη, Μιαοῦλη καὶ Τρικοῦπη γιὰ διαπραγματεύσεις μὲ τὴ Γερουσία, ἀλλὰ ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἀποπέμφθηκε· βλ. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 41, Ναῦπλιο, 14 Ὀκτ. 1831, CP Grèce 13. Βλ. περισσότερα γιὰ τὸ ἐπεισόδιο στὸ Κ. Βακαλόπουλος, *δ.π.*, σ. 50-53.

ζαν τὴν ἐγγύησιν τῶν συμμαχικῶν ναυτικῶν δυνάμεων γιὰ τὴν ἀσφαλὴ μεταφορὰ τοὺς. Ἀπὸ τοὺς πληρεξούσιους τῆς Μάνης, ἄλλοι συνελήφθησαν καὶ ἄλλοι ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν πίσω στὴ Μάνη. Μόνο οἱ Ρουμελιῶτες ὁπαδοὶ τοῦ Κωλέττη κατάφεραν νὰ φτάσουν στὸ Ἄργος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ ὄρισε ἡ Γερουσία γιὰ νὰ ἐλέγξει τὰ πληρεξούσια ἀπέκλεισε τοὺς περισσότερους μὴ Καποδιστριακοὺς¹³. Ὅταν μαζεύτηκαν οἱ πληρεξούσιοι — οἱ Ρουμελιῶτες ὀπλαρχηγοὶ Γρίβας, Ἴσκος, Δουβουνιώτης, Μπότσαρης μὲ τὶς ἑνοπλες συνοδίεσ τοὺς — καὶ βρέθηκαν ἀντιμέτωποι μὲ τὰ ἑνοπλά κυβερνητικὰ σώματα — τοὺς ἄνδρες τοῦ Νικηταρά, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Τζαβέλλα, τὸ ἱππικὸ τοῦ Καλλέργη καὶ τὸ πυροβολικὸ — τὸ Ἄργος ἔμοιαζε περισσότερο μὲ πεδίο μάχης τὶς παραμονὲς μιᾶς σύγκρουσης παρὰ μὲ χῶρο Ἐθνοσυνέλευσης.

Στις 17 Δεκεμβρίου ἄρχισε τὶς ἐργασίες τῆς ἡ λεγόμενη Ε' Ἐθνοσυνέλευση παρουσία μόνο τῶν Καποδιστριακῶν πληρεξουσίων. Οἱ Κωλεττικοὶ ἔστησαν τὴ δική τους Συνέλευση, τὴν Δ' κατ' ἐπανάληψιν, σὲ ἄλλο χῶρο. Πρόθεση τοῦ Κωλέττη ἦταν νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἔντονα γιὰ τὸν παράνομο ἀποκλεισμὸ τῶν πληρεξουσίων καί, ἂν δὲν κατόρθωνε νὰ πετύχει ἄρση τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοὺς ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευση, νὰ μεταβεῖ μὲ τοὺς πληρεξουσίου του στὴν Κόρινθο, ὅπου θὰ προσκαλοῦσε καὶ τοὺς ὑπόλοιπους πληρεξούσιους τῆς ἀντιπολίτευσης. Εἶχε μάλιστα ἔρθει καὶ σὲ σχετικὲς ἐπαφὲς μὲ τὸν Μαυροκορδάτο ποὺ βρισκόταν καὶ αὐτὸς στὴν Ὑδρα¹⁴. Γιὰ τὴν ἔκρηξη δὲν ἔλειπε παρὰ ἡ σπίθα : Στις 20 Δεκεμβρίου, μὲ πρόταση τοῦ Κολοκοτρώνη, ἡ Ε' Ἐθνοσυνέλευση ψήφισε τὸν Αὐγουστίνου Καποδίστρια πρόεδρο τῆς κυβέρνησης. Τὸ ψήφισμα ἐξόργισε τοὺς Ρουμελιῶτες καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἄρχισαν οἱ ἑνοπλες συγκρούσεις στοὺς δρόμους τοῦ Ἀργους. Τὴν ἐπομένη τὰ ἐπεισόδια ἔπαψαν χωρὶς νὰ πάρουν ἔκταση. Ἀλλὰ στὶς 23 οἱ Κυβερνητικοί, ὑποψιαζόμενοι ὅτι οἱ Ρουμελιῶτες εἶχαν περιέλθει σὲ δύσκολη θέση, ἔκαναν ξαφνικὴ ἐπίθεση γιὰ νὰ τοὺς ἐκτοπίσουν. Καὶ καθὼς ὄντως οἱ Ρουμελιῶτες πύζονταν ἀπὸ ἑλλειψη ἐφοδίων, ὁ Κωλέττης ἦρθε σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Αὐγουστίνου, ἔτσι ὥστε στὶς 24 τὰ Ρουμελιώτικα στρατεύματα, περίπου 2000 ἄνδρες, ἀποσύρθηκαν μαζὶ μὲ τοὺς πληρεξουσίου τοὺς στὴν Κόρινθο¹⁵.

Στις 21 Δεκεμβρίου, τὴν ἡμέρα ποὺ ἄρχισαν οἱ συγκρούσεις στὸ Ἄργος, ἔφτασε στὸ Ναύπλιο ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος ἴσως ἄνθρωπος γιὰ νὰ μεθοδεύ-

13. Βλ. π.χ. Thiersch, *δ.π.*, σ. 106-107. Βλ. λεπτομέρειες γιὰ τὴ διαμόρφωση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευση στὸ Κ. Βακαλόπουλος, *δ.π.*, σ. 75-86.

14. Μαγγίνας πρὸς Μαυροκορδάτο, Ἄργος, 5/17 Νοεμ. 1831, ἀρ. 005, 003, φάκ. 17 (1830-1831), Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου, ΓΑΚ· Μαγγίνας πρὸς Μαυροκορδάτο, Ἄργος, 7/19 Δεκ. 1831, ἀρ. 005, 019, στὸ ἴδιο.

15. Βλ. π.χ. Thiersch, *δ.π.*, σ. 110-111.

σει ἓνα συμβιβασμό, ὁ Stratford Canning. Ὁ Canning, ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμπιστοὺς προσωπικοὺς συνεργάτες τοῦ Palmerston, εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ Λονδίνο στὰ μέσα Νοεμβρίου μὲ τελικὸ προορισμὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου, σὰν ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιτετραμμένους, τὸν γάλλο Varenne καὶ τὸν ρώσο Buteneff, θὰ διαπραγματευόταν μὲ τὴν Πύλη τὰ νέα διευρυμένα ἑλληνικὰ σύνορα, τὸ ὕψος τῆς ἑλληνικῆς ἀποζημίωσης πρὸς τὴν Πύλη καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκένωση τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν ἀπὸ τοὺς τούρκους. Ὁ Canning ἦταν ὁ κομιστής τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26ης Σεπτεμβρίου καί, ὥς ὁ μόνος πρεσβευτῆς ἀνάμεσα σὲ ἐπιτετραμμένους, εἶχε αὐξημένο κύρος καθὼς καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἀγγλικὴ πολιτικὴ στὴν Κωνσταντινούπολη¹⁶. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Canning εἶχε λάβει γενικὲς ὁδηγίες νὰ σταματήσει στὸ Ναύπλιο γιὰ νὰ ἐπιβάλλει ἀπόλυτη σύμπνοια καὶ ἁρμονία στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπρέσβεις καὶ στοὺς διοικητὲς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Συμμαχίας, νὰ εὐθυγραμμίσει μὲ ἄλλα λόγια τοὺς ἐκτρεπόμενους Rückmann καὶ Ricord στὴν ἀγγλικὴ πολιτικὴ, καὶ νὰ ἐπιδιώξει συμβιβασμὸ τῶν ἀντιμαχόμενων παρατάξεων μὲ στόχο μιὰ βιώσιμη καὶ ἀποδοτικὴ διοίκηση. Οἱ λεπτομέρειες ἦταν δική του ὑπόθεση¹⁷.

Ὁ Canning ξεκίνησε γιὰ τὸ Ναύπλιο διατεθειμένος νὰ στηριζεὶ ὅποιον-δήποτε προσωρινὴν κυβέρνησι. Στὸ Παρίσι, ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων συνάντησε τὸν φίλο τοῦ Καποδίστρια ἑλβετὸ τραπεζίτη Eynard, υιοθέτησε τὴν πρότασή του γιὰ οἰκονομικὴ ὑποστήριξη πρὸς τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησι μὲσω μιᾶς πίστωσης 15 μὲ 20000 λιρῶν ποὺ θὰ δίνονταν στοὺς ἀντιπρέσβεις. Τὰ χρήματα αὐτὰ θὰ μπορούσαν νὰ τεθοῦν στὴ διάθεση τῆς κυβέρνησης σὲ περίπτωση ἄμεσης ἀνάγκης καὶ ὅπωςδήποτε μόνο μὲ ἔγκριση τῶν ἀντιπρέσβων. Ἔτσι ἡ κυβέρνησι, γνωρίζοντας ὅτι μπορούσε νὰ καταφύγει σ' αὐτὰ τὰ χρήματα σὲ ἔσχατη ἀνάγκη, θὰ μπορούσε νὰ πάρει τὰ μέτρα ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἰσχυροποιοῦσαν τὴ θέση της, μέχρι τὴν ἐπίτευξη τοῦ ὀριστικοῦ διακανονισμοῦ τοῦ καθεστωτικοῦ ζητήματος¹⁸. Ὁ συμβιβασμὸς ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ ἐπιδιώξει ὁ Canning δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μιὰ πρόχειρη ἐκεχειρία μεταξὺ τῶν ἀντιμαχόμενων ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδώσει ἓνα μόνιμο σύστημα διακυβέρνησης. Γιατί, ὅπως ὑπολόγιζε, ὅσο κι' ἂν ἡ Διάσκεψι ἐπέσπευδε τὶς διαδικασίες γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἡγεμόνα, μὲ τὶς

16. Ὁ Talleyrand προσπάθησε νὰ μεθοδεύσει τὴν ἀποστολὴ γάλλου πρεσβευτῆ, ἀλλὰ ἡ κυβερνήσι του φάνηκε ἀπρόθυμη. Βλ. Palmerston πρὸς Canning, FO, 16 Νοεμ. 1831, FO 352/25B (2)· καὶ Canning πρὸς Palmerston, Παρίσι, 21 Νοεμ. 1831, FO 352/25A (5).

17. Palmerston πρὸς Canning, FO, 16 Νοεμ. 1831, FO 352/25B (2)· Sébastiani πρὸς Rouen, Παρίσι, 20 Νοεμ. 1831, CP Grèce 13.

18. Canning πρὸς Palmerston, Παρίσι, 21 Νοεμ. 1831, FO 352/25A (1).

πιό αἰσιόδοξες προβλέψεις αὐτὸς δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρίσκεται στὴν Ἑλλάδα πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1832¹⁹.

Φτάνοντας στὸ Ναύπλιο ὁ Canning ἔκανε ὀρισμένες πολὺ ἀπογοητευτικές διαπιστώσεις σχετικὰ μὲ τὰ πολιτικὰ ἤθη τῆς Ἑλλάδας, τὴν ἀνησυχαστικὴ αὔξηση τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς καὶ τὴν ἐνταση τῆς ἀντιπολυταρχικῆς ἀντιπολίτευσης²⁰. Καὶ τὸ νέο στοιχεῖο ποὺ ἀντιμετώπισε ἦταν ὅτι, ἐνῶ στὶς ὁδηγίες του ὡς κύριος πόλος τῆς ἀντιπολίτευσης ἀναφερόταν ἡ Ὑδρα, τώρα βρέθηκε μπροστὰ σὲ μιὰ ἐνοπλὴ ἀντιπαράθεση τῶν Καποδιστριακῶν μὲ μιὰ ἀφανὴ ὥς τότε παράταξη, τοὺς Ρουμελιώτες ὀπλαρχηγούς. Ἡ κρίση τοῦ Πόρου ἐπαναλαμβανόταν τώρα στὴ στεριά μὲ ἄλλους πρωταγωνιστές. Ὡστόσο δὲν θέλησε νὰ ἀναμιχθεῖ στὴν ἐνοπλὴ σύρραξη στοὺς δρόμους τοῦ Ἀργου²¹. Ζητοῦσε ὅμως κάποια εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐπέμβει καὶ νὰ συστήσει μετριοπάθεια καὶ συμβιβασμὸ στὶς ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Καὶ ἡ εὐκαιρία δόθηκε μὲ τὴ δευτέρη κυβερνητικὴ ἐπίθεση κατὰ τῶν Ρουμελιωτῶν στὶς 23 Δεκεμβρίου. Ὑστερα ἀπὸ ἀπεγνωσμένη ἐκκλήση τοῦ Κωλέττη καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίμονη παράκληση τοῦ Rouen ποὺ ἀνησυχοῦσε γιὰ τὴν τύχη τοῦ Κωλέττη, ὁ Canning συνέστησε στὸν Αὐγουστίνου μετριοπάθεια καὶ συμβιβαστικὴ διάθεση²². Ὅταν ὅμως ὁ Canning ἔκανε τὴν παρέμβαση αὐτὴ, ὁ Κωλέττης καὶ τὰ Ρουμελιώτικα στρατεύματα εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νὰ ὀδεύουν πρὸς τὴν Κόρινθο. Εὐκόλα λοιπὸν ὁ Αὐγουστίνος συμφώνησε νὰ παῦσει τίς ἐχθροπραξίες χωρὶς νὰ χρειαστεῖ νὰ προβεῖ σὲ καμιὰ συμφιλιωτικὴ χειρονομία πρὸς τὸν Κωλέττη. Καὶ ὁ Canning διαπίστωσε μὲ λύπη ὅτι εἶχε πολὺ λίγες ἐλπίδες νὰ πετύχει πραγματικὴ συμφιλίωση. Ἐπειδὴ ὅμως πίστευε ὅτι ὁ διάλογος ἦταν ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἐπειδὴ, ἔτσι κι' ἄλλιῶς βρισκόταν καθηλωμένος στὸ Ναύπλιο περιμένοντας νὰ φτάσει τὸ πλοῖο ποὺ μετέφερε τὴ συνοδίά του, ἀποφάσισε, μὴ ἔχοντας τίποτα νὰ χάσει, νὰ κάνει τὴν ἀπόπειρα. Ἀνέλυσε τὸν σκοπὸ του στὸν Palmerston : «Ἡ ἀρχὴ πάνω στὴν ὁποία θὰ ἦταν ἀσφαλέςτερο νὰ προχωρήσουμε ἀνάμεσα στὶς τόσες ἐνυπάρχουσες δυσκολίες εἶναι νὰ διατηρήσουμε ὅσο γίνεται περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει, ἀποφεύγοντας νὰ προτείνουμε μεγαλύτερες ἀλλαγές, εἴτε ὡς πρὸς τὰ πρό-

19. Στὸ ἴδιο.

20. «Ὅλοι οἱ Ἕλληνες λένε ψέμματα», «ἡ παρούσα κυβέρνησις, ποὺ εἶναι μόνον προσωρινὰ προσωρινή», «αὐτὸ τὸ εἶδωλο κυβέρνησις» εἶναι ἀπὸ τίς φράσεις ποὺ συνοψίζουν τὴν ἀντίληψή του· βλ. Canning πρὸς Palmerston, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831 καὶ 28 Δεκ. 1831· καὶ τὰ δύο στὸ FO 352/25A (1).

21. Canning πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831, FO 78/201· καὶ Canning πρὸς Palmerston, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831, FO 352/25A (1).

22. Κωλέττης πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις, Ἀργος, 10/22 Δεκ. 1831, FO 352/24B (5)· Canning πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831, FO 78/201· καὶ Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 49, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831, CP Grèce 13.

σωπα εἶτε ὡς πρὸς τὰ μέτρα, ἀπὸ αὐτὲς ποὺ εἶναι ἐμφανῶς ἀπαραίτητες γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς συμφιλίωσης καὶ τῆς δικαιοσύνης. Δὲν εἶναι μικρὴ ἀτυχία ὅτι ὁ κόμης Αὐγουστίνος Καποδίστριας ἔχει κληρονομήσει ἀμείωτο τὸ μίσος στὸ ὁποῖο ἦταν ἐκτεθειμένος ὁ ἀδελφός του τὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του, χωρὶς νὰ διαθέτει ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ προσόντα καὶ ἐκείνη τὴν πολιτικὴ πείρα ποὺ ἔδωσαν τόσο γόητρο καὶ κύρος στὸν χαρακτήρα τοῦ ἐκλιπόντα Κυβερνήτη. Δὲν θὰ ἦταν ὥστόσο καθόλου ἐφικτὸ νὰ ἀναζητήσουμε ἀνάμεσα στοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὴν ἐξουσία στὴν Ἑλλάδα ἄλλο πρόσωπο ἔστω καὶ τόσο κατάλληλο ὅσο αὐτὸς γιὰ νὰ καταλάβει προσωρινὰ τὴν ἔδρα τοῦ Κυβερνήτη...» Πίστευε ὅτι μόνο ἓνας ξένος ἡγεμόνας θὰ μπορούσε ἴσως νὰ συσπειρώσει γύρω του προσωπικότητες ὅλων τῶν παρατάξεων ποὺ δὲν ἀνέχονταν νὰ τοὺς κυβερνήσει ὁμόφυλός τους²³.

Μὲ ἀφετηρία αὐτὲς τὶς σκέψεις καὶ μὲ ἄρκετὸ καιρὸ στὴ διάθεσή του, συνεργάστηκε μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις στὴ σύνταξη ἑνὸς ὑπομνήματος ποὺ ἀπῆλθον στὸν Αὐγουστίνου στίς 28 Δεκεμβρίου. Κατέληγε σ’ αὐτὸ ὅτι ἔπρεπε νὰ συγκληθεῖ μία μοναδικὴ Ἐθνοσυνέλευση, ὅτι ἡ Κυβέρνηση τοῦ Ναυπλίου ἔπρεπε νὰ βρεῖ τὸν τρόπο νὰ ἐπαναφέρει στοὺς κόλπους μιᾶς ἐνιαίας διοίκησης τὴ Μάνη, τὴν Ὑδρα καὶ τοὺς Ρουμελιώτες ὀπλαρχηγούς καὶ ὅτι, σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις, ἔπρεπε νὰ ἀντικαταστήσει τὰ πρόσωπα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸν πυρήνα τῆς Κυβέρνησης μὲ πρόσωπα γενικῆς ἀποδοχῆς²⁴. Ἀνταποκρινόμενος κατ’ ἀρχὴν καὶ μὲ ἐπιφυλάξεις, ὁ Αὐγουστίνος ὄρισε ἐπιτροπὴ τῆς Γερουσίας ποὺ ἄρχισε ἀμέσως διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις²⁵. Ἔστειλε ἐξ ἄλλου προτάσεις γι’ ἀπ’ εὐθείας διαπραγματεύσεις στοὺς Ρουμελιώτες. Ὅσο γιὰ τὴν Ὑδρα, ἐκεῖ προτίμησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ μεσολάβηση τοῦ Canning καὶ νὰ μὴ δεχτεῖ διαπράγματευτὲς ἀπὸ τὸ ἀποκλεισμένο νησί.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τῆς Ὑδρας ἐπιδίωξαν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν ἐγγύηση

23. Canning πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, Ναύπλιο, 26 Δεκ. 1831, FO 78/201.

24. Ὑπόμνημα τοῦ Canning πρὸς Α. Καποδίστρια, 28 Δεκ. 1831, *Blue Book* ἀρ. 7, σ. 55. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐκούσια ἀποχώρηση τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπὸ τὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὴ ρήξη τοῦ Κολέττη μὲ τὸν Αὐγουστίνου, ὁ πυρήνας τῆς διοίκησης ἀπαρτιζόταν ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνου καὶ τὸν ὑπουργὸ Δικαίου Μ. Σικελιανό, τὸν Α. Μουστοξύδη καὶ τὸν Α. Μεταξά — καὶ τοὺς τρεῖς Ἑπανήσιους —, ἀπὸ τὸν διοικητὴ τοῦ πυροβολικοῦ Rayko καὶ τὸν διοικητὴ τοῦ ἱππικοῦ Καλλέργη — ρωσικῆς προέλευσης αὐτοὺς —, ἀπὸ τὸν πορτογάλλο φρούραρχο τοῦ Ναυπλίου Almeida, τὸν ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν Π. Ρόδιο ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ τὸν ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν καὶ Ναυτικῶν Γ. Γλαράκη ἀπὸ τὴ Χίο, ἀποκλειστικά δηλαδὴ ἀπὸ ξένους καὶ ἐτερόχθονες. Αὐτόχθονες πολιτικοὶ κατεῖχαν δευτερεύουσας σημασίας θέσεις στὴν κυβέρνηση· βλ. Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, Ναύπλιο, 20 Ἰαν. 1832, FO 32/28.

25. Α. Καποδίστριας πρὸς Canning, Ναύπλιο, 16/28 Δεκ. 1831, FO 352/24B (4)· καὶ ὑπόμνημα Α. Καποδίστρια, Δεκ. 1831, FO 78/209.

τῆς παρουσίας τοῦ Canning κάποιο διακανονισμό. Ἀλλά ἀπὸ ὅλους ποὺ ἔστειλαν ἐκκλήσεις στὸν Canning, τὸν Ζαΐμη δηλαδή, τὸν Μαυροκορδάτο, τὸν Ζωγράφο καὶ τὸν Τρικούπη, μόνο ὁ τελευταῖος κατόρθωσε νὰ φτάσει μέχρι τὸ Ναύπλιο, χωρὶς ὅμως νὰ καταφέρει νὰ δεῖ κανέναν²⁶. Σὲ ὅλους αὐτοὺς ὁ Canning συνέστησε μετριοπάθεια καὶ συμβιβαστικὸ πνεῦμα καὶ πρότεινε μιὰ προσωρινὴ διευθέτηση μὲ ἐγγυήσεις βασισμένες «λιγότερο στὴν πρόωρη ἀνάπτυξη τῶν συνταγματικῶν νόμων καὶ περισσότερο σὲ ἕναν ἀνεκτὸ συνδυασμὸ προσώπων καὶ διοικητικῶν μέτρων»²⁷. Ἡ ὑδραϊκὴ ἀντιπολίτευση, παρόλο ποὺ καμιά στιγμὴ δὲν ἦρθε σὲ ἀνοικτὴ ρήξη μὲ τὸ Ναύπλιο, ἀπέκρουσε τὶς μερικὲς αὐτὲς ἀλλαγὲς καὶ ζήτησε καθολικὴ ἀλλαγὴ τῶν κυβερνῶντων προσώπων — μὲ ἄλλα λόγια τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Λόγου-στίνου²⁸. Ὁ Τρικούπης ἐπέστρεψε στὴν Ὑδρα ἄπρακτος ἀφοῦ ἔμεινε ἐλάχιστες ὥρες στὸ Ναύπλιο²⁹ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἔφυγε ξαφνικὰ ἀπ' τὴν Ὑδρα γιὰ τὴν Περαιῶρα μὲ ἄδηλους σκοποὺς. Στὸν Canning ἔγραψε διημέρησε τὴν Ὑδρα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πείσει τοὺς Ρουμελιῶτες νὰ δεχτοῦν ἕνα διακανονισμό, ἂν τὸ Ναύπλιο ἦταν ἐπίσης διατεθειμένο νὰ κάνει τὸ ἴδιο. Ἀλλά στὸν Κωλέττη ἐμφανίστηκε ὡς ἐρχόμενος ἐκ μέρους τῶν Ὑδραίων γιὰ νὰ τροφοδοτήσῃ τὸν ἀγῶνα του³⁰.

Ὁ Κωλέττης, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τοὺς ταπεινωμένους καὶ ἐκδικητικούς Ρουμελιῶτες ὀπλαρχηγούς, τήρησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πολὺ πιὸ ἀδιάλλακτὴ στάση ἀπὸ ὅτι ἡ Ὑδρα καὶ ἐπιδίωξε τὴν ἐνοποίηση τῆς ἀντιπολίτευσης σὲ κοινὸ μέτωπο. Ἦδη πρὶν ἀπὸ τὴ σύρραξη τοῦ Ἀργούς εἶχε ἐπιζητήσει συνεννόηση μὲ τὴν ἀντιπολίτευση τῆς Ὑδρας καὶ εἶχε παρακαλέσει τὸν Μαυροκορδάτο νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴ μετάβαση τῆς δικῆς του ὁμάδας πληρεξουσίων στὴν Κόρινθο. Μόλις ἔφτασε στὴν Κόρινθο στίς 25 Δεκεμβρίου, προσκάλεσε τοὺς πληρεξουσioύς τῆς Ὑδρας νὰ ταχθοῦν στίς γραμμές του³¹. Καὶ στὴν Περαιῶρα συγκρότησε τριμελὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ

26. Ζαΐμης πρὸς Canning, Ὑδρα, 17/29 Δεκ. 1831· Μαυροκορδάτος πρὸς Canning, Ὑδρα, χ.χ· Ζωγράφος πρὸς Canning, Ὑδρα, 19/31 Δεκ. 1831· καὶ Τρικούπης πρὸς Canning, Ὑδρα, 17/29 Δεκ. 1831· ὅλα στὸ FO 352/24B (4).

27. Canning πρὸς Ζωγράφο, Ναύπλιο, 6 Ἰαν. 1832· καὶ Canning πρὸς Ζαΐμη, Ναύπλιο, 7 Ἰαν. 1832· καὶ τὰ δύο στὸ FO 352/24B (4).

28. Ζωγράφος πρὸς Canning, Ὑδρα, 9 Ἰαν. 1832, FO 352/24B (4).

29. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 1, Ναύπλιο, 10 Ἰαν. 1832, CP Grèce 13· καὶ Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, Ναύπλιο, 20 Ἰαν. 1832, FO 32/28.

30. Μαυροκορδάτος πρὸς Canning, Πειραιάς, 3/15 Ἰαν. 1832, FO 352/24B (4)· καὶ Μαυροκορδάτος πρὸς Κουντουριώτες, Μέγαρο, 13/25 Ἰαν. 1832, Ἀρχεῖο Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτων, τ. Γ', ἐπιμ. ἐκδ. Κ. Διαμαντῆς, Ἀθήνα 1969, ἀρ. 472.

31. Μαγγίνας πρὸς Μαυροκορδάτο, Ἀργος, 5/17 Δεκ. 1831, ἀρ. 005, 003, φάκ. 17 (1830-1831), Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου, ΓΑΚ· Μαγγίνας πρὸς Μαυροκορδάτο, Ἀργος, 7/19 Δεκ. 1831, ἀρ. 005, 019, στὸ ἴδιο· καὶ Νοταρᾶς πρὸς προκρίτους Ὑδρας, Κόρινθος,

ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς Γ. Κουντουριώτη καὶ Α. Ζαΐμη. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ὑδρα, ἐπικαλούμενοι τῇ σφοδρῇ κακοκαιρία καὶ τὸν ἀποκλεισμό τοῦ κυβερνητικοῦ στόλου, ὁ Κωλέττης ἔμεινε μόνος ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ λοιπὸν ἐπιδίωξε ἀναμέτρηση μὲ τὸ Ναύπλιο. Ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πολιτικοὶ διαξιφισμοὶ ἀφοροῦσαν ἔτσι κι' ἄλλιῶς ἓνα προσωρινὸ καθεστῶς, ἔθεσε σὰν προμετωπίδα τοῦ ἀγώνα του τὸ συνταγματικὸ αἷτημα καὶ τὴ νομιμοποίηση τῆς ἐξουσίας καὶ κατὰγγεϊλε τὸν Αὐγουστίνου γιὰ ἀπολυταρχισμό καὶ γιὰ σφετερισμὸ τῆς ἀρχῆς. Ἔστειλε βέβαια ἀπὸ τὴν Περαιῶρα ἓνα εἶδος ἔκκλησης πρὸς τὸν Canning, ἀλλὰ τὸ κείμενο αὐτὸ ἔμοιαζε περισσότερο μὲ κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Αὐγουστίνου παρὰ μὲ αἷτηση γιὰ μεσολάβηση καὶ φυσικὰ δὲν μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει τὴ βάση γιὰ συμφιλίωση³². Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, καὶ ἡ Ε' Ἐθνοσυνέλευση, ποὺ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἄργους συνέχισε τὶς ἐργασίες της στὸ Ναύπλιο, κατὰγγεϊλε ὡς προδότες τὸν Κωλέττη καὶ τοὺς σημαντικότερους συνεργάτες του³³.

Μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Γερουσίας τοῦ Αὐγουστίνου οἱ ἀντιπρόσβεις εἶχαν τρεῖς ἐξ ἴσου ἄκαρπες συναντήσεις, ὅσο διάστημα παρέμεινε ὁ Canning στὸ Ναύπλιο. Ἡ τελευταία ἀπὸ αὐτὲς ἔληξε μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ κληθοῦν οἱ Ὑδραῖοι καὶ οἱ Ρουμελιῶτες νὰ στείλουν ἐκπροσώπους στὸ Ναύπλιο γιὰ διαπραγματεύσεις μόνο πάνω σὲ δύο ἀπὸ τὰ ἐπίμαχα ζητήματα: τὴν ἐπιστροφή στὶς ἐστίες τους τῶν ἀντιπολιτευόμενων ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴν Ὑδρα καὶ τὴν εἴσοδο τῶν Ρουμελιωτῶν πληρεξουσίων στὴν Ἐθνοσυνέλευση³⁴. Ἦταν ἐμφανὲς καὶ στὸν ἴδιο τὸν Canning ὅτι ὑπῆρχε ἀνελικρινεῖα καὶ καχυποψία καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς³⁵.

Ὁ Κωλέττης σταθεροποιοῦσε τὴν κατοχὴ του στὴ Ρούμελη ἐξουδετερώνοντας τὰ ἐκεῖ κυβερνητικὰ στρατεύματα καὶ ἐτοιμαζόταν ἀπροκάλυπτα γιὰ ἀναμέτρηση. Πρὶν ἀκόμα φύγει ὁ Canning, διόρισε τὸν Μιαούλη ναύαρχο μὲ ἐντολὴ νὰ κινήσει τὸ στόλο καὶ ζήτησε ἀπὸ τὴν Ὑδρα νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴν ἐξοδὸ του³⁶. Παρὰ τὶς ἀξεπέραστες οἰκονομικὲς του δυσχέρειες δήλωσε στὶς 15 Ἰανουαρίου ὅτι ἐτοίμαζε εἰσβολὴ στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν Αὐγουστίνου³⁷. Βέβαια ὁ Κωλέττης στήριζε

13/25 Δεκ. 1831, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, ἐπιμ. ἐκδ. Α. Λιγνός, τ. ΙΕ', Πειραιᾶς 1931, σ. 497-498.

32. Νοταρᾶς πρὸς Canning, Περαιῶρα, 20/1 Ἰαν. 1832, FO 352/24B (4).

33. Ψήφισμα τῆς Ε' Ἐθνοσυνέλευσης, Ναύπλιο, 10/22 Ἰαν. 1832, CP Grèce 13.

34. Dawkins πρὸς Canning, Ναύπλιο, 12 Ἰαν. 1832, FO 352/25B (3).

35. Σημείωμα τοῦ Canning, Ναύπλιο, 10 Ἰαν. 1832, FO 352/24B (5).

36. Κωλέττης πρὸς προκρίτους Ὑδρας, Μέγαρο, 25/6 Ἰαν. 1832, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τ. ΙΕ', σ. 494-495.

37. Ἐπιστολὴ τοῦ Κωλέττη 3/15 Ἰαν. 1832, CP Grèce 13.

τις ἐλπίδες του στὴν οἰκονομικὴ συνδρομὴ τῶν Κουντουριωτῶν, στὸ κύρο ; ποὺ θὰ τοῦ προσέδιδε ἡ παρουσία τοῦ Γ. Κουντουριώτη στὴν κυβερνήσῃ του καὶ τέλος στὴν κινητοποίηση τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου. Ἀλλὰ ἡ ἀντιπολίτευση τῆς Ὑδρας, παρόλο ποὺ τοῦ δῆλωσε πλήρη συμπαράσταση καὶ παρόλο ποὺ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες εἶχε πάει στὴ Ρούμελη μὲ χρήματα καὶ ἐφόδια³⁸, φάνηκε σὲ γενικὲς γραμμὲς διστακτικὴ. Ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Τρικούπης φάνηκαν νὰ προτιμοῦν μιὰ συνεννόηση μὲ τὸν Αὐγουστίνο παρὰ μὲ τὸν Κωλέττη³⁹. Τέλος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ἂν καὶ παρέμεινε ἀκλόνητος στὴν ἀντιπολίτευση, ἐνίσχυσε ἐλάχιστα τὸ στρατὸ τῶν Μεγάρων μέσω Μαυροκορδάτου καὶ κώφευσε σκόπιμα στὶς ἐκκλήσεις τῶν Ρουμελιωτῶν νὰ μετᾶσχει στὴν κυβερνήση, νὰ στηρίξει οἰκονομικὰ τὴν εἰσβολὴ στὴν Πελοπόννησο, πράξῃ στὴν ὁποία ἀντιτάχθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος, καὶ νὰ χρηματοδοτήσῃ τὸν ὑδραϊκὸ στόλο⁴⁰.

Χωρὶς τὴ συνδρομὴ τῆς ἀντιπολίτευσης τῆς Ὑδρας, ἡ παράταξη τῆς Περαιώρας βρέθηκε σὲ δεινὴ θέση. Ὅχι μόνο ματαιωνόταν ἡ ἐπιχείρησις κατὰ τοῦ Ναυπλίου γιατί δὲν ὑπῆρχαν χρήματα γιὰ μιὰ γενικὴ ἐπίθεση, ἀλλὰ καὶ ὁ στρατὸς τῆς ὁλόκληρης, τὸ μόνο τῆς στήριγμα — πεινασμένοι καὶ ταπεινωμένοι Ρουμελιῶτες τοὺς ὁποίους ὁ Κωλέττης προσπαθοῦσε νὰ συγκρατήσῃ ὑποσχόμενος τὴν πληρωμὴ τῶν καθυστερούμενων μισθῶν τοὺς ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο τοῦ Ναυπλίου — κινδύνευε νὰ διαλυθεῖ. Ἡ πικρία του δὲν γνώριζε ὁρί⁴¹.

Ἡ κυβερνητικὴ παράταξη, παρόλο ποὺ ἐμοιαζε ὁμοιογενέστερη, παρυσίαζε καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁρισμένα ρήγματα ποὺ πλήθυναν μὲ τὸν καιρὸ. Χρόνιο πρόβλημα ἦταν βέβαια ἡ ἑλλειψη πόρων. Ὅσο μάλιστα

38. Μαυροκορδάτος πρὸς Κουντουριώτες, Μέγαρο, 13/25 Ἰαν. 1832, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ', ἀρ. 472.

39. Α. Κοντόσταυλος πρὸς Μαυροκορδάτο, Ὑδρα, 7/19 Φεβ. 1832, ἀρ. 005, 042, φάκ. 18 (1832), Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου, ΓΑΚ· Ζαΐμης πρὸς πληρεξούσιους τῆς Πελοποννήσου στὰ Μέγαρο, Ὑδρα, 24/5 Μαρτ. 1832, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ', ἀρ. 490· βλ. καὶ Γ. Κολοκοτρώνης, *Ἀπομνημονεύματα (Χειρόγραφον Δεύτερον 1821-1862)*, ἐπιμ. ἔκδ. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, Ἀθήνα 1961, σ. 68.

40. Γ. Λεβέντης πρὸς Μαυροκορδάτο, Ὑδρα, 10/22 Φεβ. 1832, ἀρ. 005, 043, φάκ. 18 (1832), Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου, ΓΑΚ· Α. καὶ Γ. Κουντουριώτης πρὸς Μαυροκορδάτο, Ὑδρα, 14/26 Φεβ. 1832, ἀρ. 005, 044, στὸ ἴδιο· καὶ Γ. Κουντουριώτης πρὸς Thiersch, Ὑδρα, 18/30 Μαρτ. 1832, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ', ἀρ. 502.

41. Παλαμήδης πρὸς Κουντουριώτες, Ναύπλιο, 18/1 Μαρτ. 1832, ἀρ. 483· Κ. Μπότσαρης, Τ. Τζιόγκας καὶ Α. Ἰσκού πρὸς Γ. Κουντουριώτη, Ναύπακτος, 19/2 Μαρτ. 1832, ἀρ. 484· καὶ Κωλέττης πρὸς Κουντουριώτες, Περαιώρα, 24/7 Μαρτ. 1832, ἀρ. 491· ὅλα στὸ *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ'. Ἡ Μάνη τέλος, τὴν ὁποία δὲν μπορούμε νὰ ἀγνοήσουμε μιλάοντας γιὰ ἀντιπολίτευση, διέθετε βέβαια ἀξιόμαχο καὶ συμπαγὴ στρατὸ, ἀλλὰ ἡ ἐμβέλεια του περιοριζόταν σημαντικὰ ἀπὸ τὴν παντοδυναμία τῆς παράταξης τοῦ Κολοκοτρώνη στὴν Πελοπόννησο.

καθυστεροῦσε ἡ συμμαχικὴ ἀναγνώριση τῆς κυβέρνησης τοῦ Ναυπλίου, ὁ Αὐγουστίνος δὲν μποροῦσε νὰ ἐλπίζει καὶ σὲ συμμαχικὲς προκαταβολὲς ἔναντι τοῦ μελλοντικοῦ δανείου. Ἦδη ὅμως ἀπὸ νωρὶς ἄρχισαν καὶ οἱ ἀποσκιρτήσεις. Ὅρισμένοι πληρεξούσιοι τῆς Καποδιστριακῆς Ἐθνοσυνέλευσης ποὺ προσπάθησαν νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς Ρουμελιῶτες πρὸς τὴν Κόρινθο, συνελήφθησαν καὶ ὠδηγήθηκαν στὸ Ναύπλιο⁴². Πολλοὶ στρατιωτικοί, κυρίως ἄτακτοι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὴν προνομιακὴ μεταχείριση τῶν τακτικῶν, ἀποσκίρτησαν καὶ προσχώρησαν στὸ στρατόπεδο τῶν Μεγάρων⁴³. Τέλος, μέσα στὴν ἴδια τὴν Ε' Ἐθνοσυνέλευση ἄρχισε περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου νὰ διαμορφώνεται μιὰ ἀντιπολίτευση, ποὺ πρότεινε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ὀρισμένοι ὑπουργοὶ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ νὰ ἐπιδιωχθεῖ κάποια προσέγγιση πρὸς τὸν Ζαΐμη καὶ τὴ μετριοπαθέστερη μερίδα τῆς ἀντιπολίτευσης⁴⁴. Ἀλλὰ ὁ Αὐγουστίνος εἶχε παραμείνει μόνος κυρίαρχος στὸ Ναύπλιο μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῶν Ρουμελιωτῶν καὶ εἶχε ἐμπιστοσύνη στὸ ἀκλόνητο τῆς θέσης του, βασιζόμενος στὴ στρατιωτικὴ δύναμη τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ στὴ ναυτικὴ ὑποστήριξη τοῦ Ricord.

Ὡς τὰ τέλη Φεβρουαρίου, παρὰ τὶς προθέσεις μιᾶς μερίδας τῆς ἀντιπολίτευσης γιὰ δράση, ὑπῆρχε μία γενικότερη διάθεση ἀναμονῆς : καὶ γιατί οἱ Ρουμελιῶτες δὲν εἶχαν ἀκόμα σταθεροποιήσει τὸν ἐλεγχό τους πάνω σ' ὁλόκληρὴ τὴν Ἀνατολικὴ Ρούμελη καὶ δὲν μποροῦσαν ἐπομένως ἀκίνδυνα νὰ τῆς στρέψουν τὰ νῶτα γιὰ νὰ εἰσβάλουν στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ καὶ γιατί οἱ διεθνεῖς προοπτικὲς ἦταν ἄρκετὰ συγκεχυμένες. Δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα καμιά εἰδηση σχετικὰ μὲ τὶς προθέσεις τῶν Δυνάμεων νὰ λύσουν ὀριστικὰ τὸ ἑλληνικὸ ζήτημα. Ἀντίθετα, ὑπῆρχε γενικὴ ἀνησυχία μήπως οἱ περιπλοκὲς τῆς βελγικῆς κρίσης — ἡ ἄρνηση συγκεκριμένα τῆς Ρωσίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας νὰ ἀναγνωρίσουν τὴ συνθήκη τῆς 15ης Νοεμβρίου 1831 ποὺ καθόριζε τὰ σύνορα τοῦ Βελγίου — ὠδηγοῦσαν τὴν Τριπλῇ Συμμαχία σὲ διάλυση πρὶν κἂν ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Ἑλλήνα ἡγεμόνα. Ἐντρομοὶ Κυβερνητικοὶ καὶ Συνταγματικοὶ ἀπηύθυναν ἐκκλήσεις πρὸς τὶς Δυνάμεις⁴⁵.

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα ὅταν ἔφτασε στὸ Ναύπλιο τὸ πρωτόκολλο τῆς 7ης Ἰανουαρίου. Οἱ ἀλυσιδωτὲς ἀντιδράσεις ποὺ προκάλεσε ὠδήγησαν τελικὰ στὴν πτώση τοῦ Αὐγουστίνου. Ὁ Rückmann βέβαια ἀποδέχτηκε τὶς ὁδηγίες γιὰ ἀναγνώριση τοῦ προσωρινοῦ καθεστώτος σὰν καλὸ οἰωνό. Ὁ Dawkins δοκίμασε δυσάρεστη ἐκπληξη, ἀλλὰ ἀποδέχτηκε τὶς ὁδηγίες

42. Βλ. παρατηρήσεις τοῦ Dawkins στὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἀ. Καποδίστρια πρὸς τὸν Canning, Ναύπλιο, Ἰαν. 1832, FO 352/24B (4).

43. Βλ. Γ. Κολοκοτρώνης, ὁ.π., σ. 68-69.

44. Dawkins πρὸς Canning, Ναύπλιο, 16 Φεβ. 1832, FO 352/25B (3).

45. Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 6, Ναύπλιο, 24 Φεβ. 1832, CP. Grèce 13.

του, παρόλο που ἤδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ μήνα εἶχε διαπιστώσει ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Ναυπλίου βρισκόταν στὰ πρόθυρα τῆς κατάρρευσης. «Νὰ δοῦμε τώρα, ἔγραψε, ἀλλὰ μόνο στὸν Canning, τὶ μέτρα θὰ μᾶς ὑπαγορεύσουν ὁ ναύαρχος Ricord καὶ ὁ κόμης Αὐγουστίνος». Ἀλλὰ ὁ Rouen δυσκολεύτηκε περισσότερο νὰ εὐθυγραμμιστεῖ. Ἀρνήθηκε στὴν ἀρχὴ νὰ ἀναγνωρίσει ὡς νόμιμη τὴν κυβέρνησις τοῦ Αὐγουστίνου. Καὶ κάμφθηκε μόνο ὅταν οἱ δύο συνάδελφοί του ἐπέμειναν ὅτι οἱ ὁδηγίες τους ἦταν κατηγορηματικές : νὰ ὑποστηρίξουν τὴν κυβέρνησις τοῦ Ναυπλίου ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦταν ἡ σύνθεσή της. Πρόσθεσαν μάλιστα, ἴσως παραφράζοντας τὸ ἀγγλικὸ «ἡ κατοχὴ εἶναι τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ νόμου», ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων πλησιέστερα στὴ νομιμότητα βρισκόταν αὐτὴ ποὺ κατεῖχε τὸ Ναύπλιο⁴⁶. Τελικὰ οἱ τρεῖς ἀντιπρέσβεις ἀνακοίνωσαν τὸ πρωτόκολλο στὸν Αὐγουστίνου στίς 28 Φεβρουαρίου. Ὁ Αὐγουστίνος, ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχε φανεῖ νὰ δέχεται τὴν ἀποψη τῶν μετριοπαθῶν γιὰ περιορισμένες ὑποχωρήσεις πρὸς τοὺς Συνταγματικούς, ἀντλήσε μεγάλο ἠθικὸ κύρος ἀπὸ τὴ συμμαχικὴ ἀναγνώριση. Οἱ ὁπαδοὶ του διέδιδαν ὅτι ἡ ἀναγνώριση ὑπῆρξε προῖον τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς. Καὶ παρὰ τίς συστάσεις τῶν ἀντιπρέσβων νὰ υἱοθετήσῃ μέτρα ποὺ θὰ διευκόλυναν τὴ συμφιλίωση, αὐτὸς διέκοψε κάθε διάλογο μὲ τὴ μετριοπαθὴ πτέρυγα τῆς ἀντιπολίτευσης. Ζήτησε ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις καὶ τοὺς διοικητὲς τῶν συμμαχικῶν στόλων νὰ προβοῦν σὲ ἐπίσημη κατηγορηματικὴ δήλωσις ἀναγνώρισης τῆς κυβερνήσεώς του καὶ νὰ ὑποστηρίξουν αὐτὴ τὴ δήλωσις μὲ μιὰ ναυτικὴ ἐπίδειξις μπροστὰ ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ἀπὸ τὰ Μέγαρα. Οἱ ἀντιπρέσβεις συμφώνησαν ἀνεπιφύλακτα, ἀφοῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνου ρητὴ διαβεβαίωσις ὅτι θὰ χορηγοῦσε πλήρη ἀμνηστία στοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους⁴⁷.

Ἀλλὰ ἡ νίκη τοῦ Αὐγουστίνου ἦταν ὑβρεῖα. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐξοργίστηκε μὲ τὴ δήλωσις τῶν ἀντιπρέσβων καὶ τῶν ναυτικῶν διοικητῶν. Ἰσχυρίστηκε ὅτι οἱ ἀντιπρέσβεις παρανόησαν τὸ πνεῦμα τοῦ πρωτοκόλλου, ποὺ ἀναγνώριζε ὡς κυβέρνησις τὸ προῖον μιᾶς ἐνιαίας καὶ νόμιμης Ἐθνικοσυνέλευσης καὶ ὅτι κακῶς ἀναγνώρισαν τὴν παράνομη κυβέρνησις τοῦ σφετεριστῆ Αὐγουστίνου. Πρῶτα-πρῶτα ἀντέδρασαν οἱ πρόκριτοι. Κατάγγειλαν τὴν ἀναγνωριζόμενη κυβέρνησις ὡς παράνομη καὶ ζήτησαν τὴ συμμαχικὴ συνδρομὴ γιὰ τὴ σύγκλησις ἐνιαίας ἀντιπροσωπευτικῆς Ἐθνοσυνέ-

46. Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 8, Ναύπλιο, 17 Φεβ. 1832, FO 32/29· Dawkins πρὸς Canning, Ναύπλιο, 25 Φεβ. 1832, FO 352/25B (3)· Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 16, Ναύπλιο, 21 Μαρτ. 1832, FO 32/29· καὶ Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 8, Ναύπλιο, 2 Μαρτ. 1832, CP Grèce 14.

47. Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 16, Ναύπλιο, 21 Μαρτ. 1832, FO 32/29· Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 8, Ναύπλιο, 2 Μαρτ. 1832· καὶ Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 9, Ναύπλιο, 10 Μαρτ. 1832· καὶ τὰ δύο στὸ CP Grèce 14.

λευσης. Αὐτῆς τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τὸν καρπὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσουν οἱ ἀντιπρόσβεις ὡς νόμιμη κυβέρνησις⁴⁸.

Παρὰ τὴν καταγγελία αὐτή, ὁ κατηγορηματικὸς τόνος τῆς συμμαχικῆς δήλωσης καὶ ἰδιαίτερα ἡ ἀπειλὴ γιὰ λήψη μέτρων θορόβησαν τοὺς μετριοπαθέστερους. Ἐντρομος ὁ Τρικούπης ἀποφάσισε νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀμνηστία γιὰ νὰ ἀπεμπλακεῖ ἀπὸ τὴν ἐπικείμενη συμφορὰ καὶ συνέσθησε καὶ στὸν Μαυροκορδάτο νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν ἐπιρροή του γιὰ τὴ ματαίωση τῆς σχεδιαζόμενης εἰσβολῆς στὴν Πελοπόννησο: «τὸ βέβαιον ἦναι, τοῦ ἔγραψε, ὅτι μέσα χρηματικά δὲν ἔχετε, καὶ οὐτε σὰς στέλλονται, ἐπομένως ὁ πόλεμος ἐξ ἀνάγκης θὰ καταντήσῃ ληστρικός. Ὅπου λείπει μισθὸς λείπει καὶ πειθαρχία, ὅθεν λείπει τροφὴ νομιμοποιεῖται ἡ ἀρπαγὴ, ὅπου ἦναι πάθη ἔπονται σφαγαὶ καὶ πυρκαϊαί· αὐτὰ ἦναι ἀνθρώπινα καὶ ἄλλως πως δὲν γίνονται. Ἦναι τῆς τιμῆς σου, σὺ νὰ γενεῖς συμμέτοχος, νὰ γενεῖς ὑπεύθυνος; Τὸ μόλυσμα τοῦτο ἦναι ἀνεξάλειπτον. Οὐτε ἀμνηστία δὲν τὸ θεραπεύει, οὐτε ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τὸ ἀπαλύνει. Δὲν ἀποδίδονται τὰ κακὰ εἰς τοὺς μικροὺς ὅπου τὰ κάμνουν, ἀλλ’ εἰς τοὺς μεγάλους οἱ ὅποιοι ἢ ὁδηγοῦν ἢ ἐμψυχώνουν μὲ τὴν συνοδίαν των τοὺς μικροὺς»⁴⁹.

Ἡ συνέλευσις ὥστόσο τῶν Ρουμελιωτῶν δήλωσε ὅτι μόνη νόμιμη κυβέρνησις ἦταν ἡ κυβέρνησις τῶν Μεγάρων καὶ ὅτι αὐτὴ ἔπρεπε νὰ τύχει τῆς συμμαχικῆς ἀναγνώρισης καὶ τῶν συμμαχικῶν προκαταβολῶν⁵⁰.

Ταυτόχρονα μὲ τὴ συμμαχικὴ ἀναγνώριση, εἶχε φαίνεται φτάσει στὴν Περαιχώρα ἡ περίεργη πληροφορία ὅτι μαζὶ μὲ τὸ πρωτόκολλο ὁ Rouen εἶχε λάβει καὶ χρηματικὴ βοήθεια γιὰ λογαριασμό τῆς κυβέρνησης⁵¹.

48. Ὑπόμνημα προκρίτων τῆς Ὑδρας πρὸς τοὺς ἀντιπρόσβεις, Ὑδρα, 6 Μαρτ. 1832, CP Grèce 14 καὶ FO 32/29.

49. Τρικούπης πρὸς Μαυροκορδάτο, Ὑδρα, 1/13 Μαρτ. 1832, ἀρ. 005, 051, φάκ. 18 (1832), Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου, ΓΑΚ.

50. Νοταρᾶς πρὸς τοὺς ἀντιπρόσβεις, Μέγαρο, 1/13 Μαρτ. 1832, CP Grèce 14 καὶ FO 32/29.

51. Ζωγράφος πρὸς Κουντουριώτες, Περαιχώρα, 23/6 Μαρτ. 1832, Ἀρχεῖο Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, τ. Γ', ἀρ. 489. Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι τὴν εἰδησιὴ αὐτὴ τὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Dawkins στὸν Canning, Ναύπλιο, 25 Φεβ. 1832, FO 352/25B (3): «Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις στηρίζει τὸ πρωτόκολλο μὲ ἓνα ὄρωρο 100.000 φράγκων στὸν κόμη Αὐγουστίνου». Οἱ ἐνδείξεις ὥστόσο ποὺ παραθέτω, μὲ κάθε λογικὴ ἐπιφύλαξη, συγκλίνουν μάλλον στὴν ἀποψη ὅτι ἡ πληροφορία τοῦ Κωλέττη ἦταν ἐσφαλμένη: 1. Τὸ πρωτόκολλο τῆς 7ης Ἰανουαρίου ἔδινε πραγματικὰ τὴ δυνατότητα σὲ καθεμιά ἀπὸ τὶς συμμαχικὰ κυβερνήσεις νὰ προκαταβάλει χωριστὰ στὴν ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἓνα τμῆμα ἔναντι τοῦ δικοῦ της μεριδίου τοῦ δανείου, γνωστοποιώντας ἁπλῶς τὴν ἀπόφασί της στὴ Διάσκεψη (βλ. *Blue Book* ἀρ. 7, σ. 49-50). 2. Στὴν περίπτωση τῆς Ἀγγλίας, κάποιες προσπάθειες τοῦ Palmerston νὰ στείλει χρήματα στὴν Ἑλλάδα φαίνεται ὅτι προσέκρουσαν στὶς ἀντιδράσεις τοῦ Κοινοβουλίου· βλ. *Palmerston* πρὸς Canning, FO, 7 Μαρτ. 1832, FO 352/25B (2). 3. Ὁ Périer πάλι στὴ Γαλλία εἶχε καὶ αὐτὸς ἀποφασίσει κατὰ τὰ φαινόμενα

Τώρα πλέον ὁ Κωλέττης εἶχε ἓνα ἐπὶ πλέον κίνητρο γιὰ νὰ ἐπισπεύσει τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας. «Ἄν οἱ ἀντιπρόσβει ἀνεγνώρισαν διὰ πολιτικὴν τὸν Αὐγουστίνον, ἔγραφε στοὺς Κουντουριώτες, ἔχω πληροφορίας θετικὰς ὅτι οἱ δύο αὐτῶν ἐπιθυμοῦν νὰ εἰσβάλωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ εὐρωσιν ἀφορμὴν νὰ ἀναγνωρίσωσι δικαιωματικῶς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ εἰς δέκα καὶ δεκαπέντε καὶ εἴκοσι ἡμέρας ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν χρήματα δὲν θέλει δώσουν εἰς τὸν Αὐγουστίνον. Ἄν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὁμως δὲν γίνη ἡ εἰσβολή μας εἰς τὴν Πελοπόννησον, τότε καὶ τὰ χρήματα θέλει τοῦ δώσουν καὶ ἄλλους τρόπους θέλει μεταχειρισθοῦν διὰ νὰ μᾶς βιάσουν νὰ παύσωμεν τὰς ἐχθροπραξίας, καὶ ἰδοὺ ὁ θρίαμβος τοῦ τυράννου, καὶ ἰδοὺ ἡ πῦσις τῆς πατρίδος, καὶ ἰδοὺ ὁ πολιτικὸς μας θάνατος»⁵².

Μέσα στὸν ἀναβρασμὸ αὐτό, ἔφτασε στὴν Ἑλλάδα ἡ πολυπόθητη εἰδηση τῆς ὀριστικῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὁθωνα, δευτερότοκου γιοῦ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, στὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδας. Οἱ ἀντιπρόσβει, ποὺ γνῶριζαν ὅτι ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἔπνεαν μένεα ἐναντίον τους γιὰ τὴν πρόσφατη δῆλωσή τους, ἔσπευσαν νὰ κοινοποιήσουν τὴν ἐκλογή, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ κατόρθωναν νὰ καταστείλουν τὴν ὀργή τους καὶ νὰ ματαιώσουν τὰ ἐπικίνδυνά τους σχέδια⁵³. Στὸ σημεῖο αὐτό, τὸν ρόλο τοῦ συμφιλιωτῆ ἀνέλαβε ὁ Frederick Thiersch, καθηγητῆς καὶ σύμβουλος τοῦ βασιλιᾶ Λουδοβίκου, ποὺ βρισκόταν στὴν Ἑλλάδα σὰν παρατηρητῆς ἤδη ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1831. Ἡ ἀντιπολίτευση τῆς Ὑδρας ἄρχισε νὰ κάμπτεται. Οἱ Ὑδραῖοι ζήτησαν τὴ μεσολάβηση τοῦ Thiersch, ἐνῶ ὁ Τρι-

μενα νὰ στείλει στὸν Rouen γιὰ τὸν Αὐγουστίνον ἓνα ποσὸ 100.000 φράγκων, ἀλλὰ ἡ προκαταβολὴ αὕτῃ δὲν πραγματοποιήθηκε (βλ. σημείωμα μὲ μολύβι τοῦ Sébastiani στὸ περιθώριο ἐκθέσης τοῦ Rouen πρὸς Sébastiani, ἀρ. 15, Ναύπλιο, 7 Μαΐου 1832, CP Grèce 14). 4. Ὁ ἴδιος ὁ Dawkins διορθώνει ἴσως τὴν ἐσφαλμένη πληροφορία τοῦ στὴν ὁλοκληρωμένη ἐκθεση ποὺ στέλνει ἀργότερα στὸν Palmerston (ἀρ. 17, Ναύπλιο, 21 Μαρτ. 1832, FO 32/29), λέγοντας ὅτι ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ὑποσχέθηκαν τὴν μελλοντικὴ ἀποστολὴ περίπου 400.000 φράγκων, ἐνῶ δὲν τοῦ γράφει τίποτε γιὰ τὸ ὑποτιθέμενο δῶρο τῶν 100.000. 5. Φαίνεται ὅτι σὲ αὕτῃ τῇ φάση, μόνον ὁ Ricord ἔδωσε ἓνα ποσὸ ἀπὸ τὸ προσωπικὸ του ταμεῖο (στὸ ἴδιο). Γιὰ τὰ μονομερῆ ρωσικὰ δάνεια πρὸς τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια, βλ. Χρήστος Κ. Λούκος, *ὁ.π.*, σ. 267. 6. Χαρακτηριστικὸ τέλος εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸ 1833 πιά ὅταν, μετὰ τὴν ὀριστικὴ σύναψη τοῦ δανείου τῶν 60.000.000 φράγκων, οἱ κυβερνήσεις διεκδίκησαν τὴν ἐπιστροφὴ τῶν προκαταβολῶν τους, οἱ μόνες διεκδικήσεις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀφοροῦσαν τὴν ἐπίσημη γαλλικὴ βοήθεια ὕψους 500.000 φράγκων τοῦ 1830 καὶ μιὰ χορηγία τοῦ Eynard, ποὺ στάλθηκε στὸν Ἰωάννη Καποδίστρια μέσω τοῦ Rouen τὸν Μάρτιο τοῦ 1831. Σὲ τελευταία ἀνάλυσή τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουν ὅτι, καὶ μετὰ τὴν κοινοποίηση τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7ης Ἰανουαρίου, ὁ Αὐγουστίνος συνέχισε νὰ βρίσκεται στὸ ἴδιο οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο.

52. Κωλέττης πρὸς Κουντουριώτες, Περαιχώρα, 24/7 Μαρτ. 1832, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ', ἀρ. 491.

53. Dawkins πρὸς Canning, Ναύπλιο, 14 Μαρτ. 1832, FO 352/25B (3)· καὶ Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 16, Ναύπλιο, 21 Μαρτ. 1832, FO 32/29.

κούρης καὶ ὁ Ζαΐμης ἔκαναν χρῆση τῆς ἀμνηστίας — οἱ μόνοι ἐπιφανεῖς ποὺ τὴν ἐπιδίωξαν — καὶ ἐγκαταστάθηκαν ὁ πρῶτος στὸ Ἄργος καὶ ὁ δεῦτερος στὸ Ναύπλιο⁵⁴. Οἱ Μανιάτες πάλι, οἱ ὁποῖοι ἐτοιμάζαν ἐκστρατεία γιὰ νὰ συνενωθοῦν μὲ τοὺς Συνταγματικούς, ἀνέστειλαν τὴν κινητοποίησή τους ὅταν, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Thieresch, ἐπιτεύχθηκε ἡ ἀποφυλάκιση τῶν γέρων ἀδελφῶν Πετρόμπεη καὶ Ἰωάννη Μαυρομυχάλη⁵⁵.

Ἀνάμεσα στὸν Κωλέττη ὅμως καὶ στὸν Αὐγουστίνο ἡ σύγκρουση κορυφώθηκε γρήγορα. Οἱ φήμες καὶ οἱ μηχανογραφίες ὀργίασαν. Οἱ Καποδιστριακοὶ κατηγοροῦσαν τοὺς Συνταγματικούς ὅτι μηχανορραφοῦσαν γιὰ νὰ ἀναθέσουν τὴν ἀντιβασιλεία στὸν Thiersch. Καὶ οἱ Συνταγματικοὶ υποψιάζονταν ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἐπιδίωκε νὰ γίνεи ἐκεῖνος ἀντιβασιλεὺς γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία καὶ ὑπὸ τὸ μοναρχικὸ καθεστῶς⁵⁶. Ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ καχυποψία, ἀλλὰ κυρίως τὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο τῆς κυβερνήσεως τῆς Περαιώρας⁵⁷ πυροδότησαν τελικά, μετὰ ἀπὸ πολλὲς καθυστερήσεις, τὴν εἰσβολὴ τῶν Συνταγματικῶν στὴν Πελοπόννησο.

Καὶ ἐνῶ ὁ Κωλέττης κατάφερνε νὰ συγκρατήσει τοὺς ὀπλαρχηγούς του μὲ τίς μικρὲς συνεισφορὲς τῆς Ὑδρας καὶ κυρίως μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς ἐξουσίας, ὁ Αὐγουστίνος παρὰ τὴ συμμαχικὴ ἀναγνώριση καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Ricord παρέπαιε. Τὸ Δημόσιο Ταμεῖο ἦταν ἄδειο καὶ οἱ στρατιῶτες του ἀπλήρωτοι γιὰ πολλοὺς μῆνες. Ὅρισμένοι ἀπὸ αὐτοὺς — Χατζηχρήστος, Γενναῖος Κολοκοτρώνης γιὰ παράδειγμα — τάχθηκαν ἄλλοι φανερά καὶ ἄλλοι κρυφὰ κατὰ τοῦ Αὐγουστίνου.

Στις 25 Μαρτίου ὁ Αὐγουστίνος ζήτησε ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις καὶ τοὺς διοικητὲς τῶν στόλων κατηγορηματικότερα διαβήματα καὶ στρατιωτικὴ ἐπίδειξη γιὰ νὰ ἀποθαρρυνθοῦν οἱ ἐπίδοξοι εἰσβολεῖς. Θέλοντας καὶ μὴ οἱ ἀντιπρέσβεις, ἔχοντας ἀναγνωρίσει τὸν Αὐγουστίνο, ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν ὑποστηρίξουν μέχρι τέλους. Ζήτησαν λοιπὸν ἀπὸ τὸν Guéhenneuc,

54. Dawkins πρὸς Canning, Ναύπλιο, 23 Μαρτ. 1832, FO 352/25B (3). Γ. Κουτουνιώτης πρὸς Thiersch, Ὑδρα, 18/30 Μαρτ. 1832, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου*, τ. Γ', ἀρ. 502. Βλ. καὶ Thiersch, *ὁ.π.*, σ. 116.

55. Στὸ ἴδιο, σ. 117-118.

56. Στὸ ἴδιο, σ. 120-123· καὶ Ν. Σπηλιάδης, *Σχεδίασμα Ἀπομνημονευμάτων*, ἐπιμ. ἐκδ. Κ. Διαμάντης, Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἀρ. 13, Ἀθήνα 1974, σ. 652-667.

57. Ἐπὶ τρεῖς μῆνες ὁ Κωλέττης συγκρατοῦσε τοὺς ὀπλαρχηγούς του ὑποσχόμενος ἀμοιβὴ ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο τοῦ Ναυπλίου. Καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνες οἱ Ρουμελιῶτες τὸν πίεζαν νὰ ἐπισπεύσει τὴν εἰσβολὴ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τίς πληρωμές τους. Ὁ Ν. Δραγούμης (*Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις*, τ. Α', β' ἐκδ., Ἀθήνα 1974, σ. 202-203) θυμᾶται ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τεχνάσματα στὸ ὁποῖο κατέφυγε ὁ Κωλέττης γιὰ νὰ ἀμβλύνει τὴ δυσαρέσκεια τῶν ὀπλαρχηγῶν του. Τὸ Ἀρχεῖο Κουντουριωτῶν ἐξ ἄλλου εἶναι πλούσιο σὲ ἐπιστολὲς ποὺ μαρτυροῦν τὴν οἰκονομικὴ τους ἐξαθλίωση (βλ. π.χ. τ. Γ', ἀρ. 468, 477, 479, 493, 497 κ.ά.).

διοικητὴ τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ποὺ στάθμευε στὴ Μεθώνη, νὰ στείλει ἓνα ἀπόσπασμα στὴν Κόρινθο γιὰ τὴ φύλαξη τοῦ Ἴσθμου. Ταυτόχρονα εἰδοποίησαν τοὺς Ρουμελιώτες ὅτι θὰ ἀντιτάσσονταν σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη εἰσβολή. Μὲ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Αὐγουστίνου οἱ ἀντιπρέσβεις εἶχαν χάσει κάθε ἴχνος κύρους ποὺ διέθεταν στὴν ἀντιπολίτευση καὶ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ πιθανότητα ἢ συμβουλή τους νὰ εἰσακουσθεῖ ἀπὸ τὸν Κωλέττη. Γι' αὐτὸ ἀνέθεσαν στὸν Thiersch, παλιὸ φίλο τῶν Ρουμελιωτῶν, νὰ τὸν πείσει νὰ ματαιώσει τὴν μελετώμενη εἰσβολή, ἐν ὧσι τῆς ἀφίξης τοῦ νέου ἡγεμόνα. Ὁ Thiersch πῆγε ἀμέσως στὴν Περαιχώρα καὶ στὰ Μέγαρα⁵⁸.

Ὁ Thiersch πρόσφερε στὸν Κωλέττη ἐξ ὀνόματος τῶν Συμμάχων ἐφόδια, ὑπὸ τὸν ὅρο ὅτι θὰ ματαίωνε τὴν ἐκστρατεία, καὶ τοῦ σύστησε νὰ παραμείνει ἡσυχος ὡς τὴν ἀφίξη τοῦ ἀντιβασιλέα. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἀρνήθηκε κάθε συνδιαλλαγή τόσο μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις ὅσο καὶ μὲ τὸν Αὐγουστίνου. Οἱ πόροι τοῦ εἶχαν ἐξαντληθεῖ καὶ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ περιμένει ἄλλο. Πρόθεσή του ἦταν, τὰ εἶπε ἐξ ἄλλου καθαρά στὸν Thiersch, νὰ ἐκδιώξει τὸν Αὐγουστίνου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀφίξη τοῦ ἡγεμόνα. Τὸ μόνο ποὺ πέτυχε ὁ Thiersch ἦταν νὰ ἐκμαιεύσει μιὰ τετραήμερη ἀναβολή τῆς ἐκστρατείας, μέχρις ὅτου ἐπέστρεφε στὸ Ναῦπλιο γιὰ νὰ πείσει τὸν Αὐγουστίνου νὰ παραιτηθεῖ⁵⁹. Ἀλλὰ ὁ Αὐγουστίνος ἀρνήθηκε νὰ παραιτηθεῖ, καὶ στίς 6 Ἀπριλίου οἱ Ρουμελιώτες εἰσέβαλαν στὴν Πελοπόννησο, ἀνέτρεψαν τὴν ἀσθενικὴ ἄμυνα τοῦ Ἴσθμου καὶ τὴν ἐπόμενη μῆκαν στὸ Ἄργος πανηγυρίζοντας μὲ τὸν Κωλέττη ἐπικεφαλῆς. Ἡ πτώση τοῦ Ναυπλίου ἦταν ζήτημα ὥρων. Ἡ θέση τῶν ἀντιπρέσβεων μέσα στὴν πόλη ἦταν δεινὴ. Γιὰ νὰ στηρίξουν τὸν Αὐγουστίνου, ὅπως ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν, ἔπρεπε νὰ εἶχαν ἀντιπαράταξι στὸν Ἴσθμὸ συμμαχικὰ στρατεύματα δίπλα στὸν κυβερνητικὸ στρατό. Ὡστόσο, οἱ μὲν διοικητὲς τῶν στόλων ἀρνήθηκαν νὰ ἀποβιβάσουν στρατεύματα τῆς Συμμαχίας στὴν Κόρινθο, ἡ δὲ πρόσκληση ποὺ εἶχαν ἀπευθύνει στὸν Guéhéneuc ἔπεσε στὸ κενό. Ὁ φανερά ἀντικαποδιστριακὸς Guéhéneuc ἀρνήθηκε νὰ στείλει ἀπόσπασμα στὸν Ἴσθμὸ μὲ τὸ διάτρητο πρόσχημα ὅτι, πρὶν στείλει στρατεύματα ἔπρεπε νὰ λάβει μιὰ ἔκθεση τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ εἶχαν πάει ἐπὶ τόπου μὲ ἐντολὴ νὰ ἐρευνήσουν τίς πηγὲς τροφοδοσίας τῆς περιοχῆς⁶⁰.

58. Α. Καποδίστριας πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις, Ναῦπλιο, 13/25 Μαρτ. 1832· ἀντιπρέσβεις πρὸς Guéhéneuc, Ναῦπλιο, 26 Μαρτ. 1832· ἀντιπρέσβεις πρὸς Ρουμελιώτες, Ναῦπλιο, 25 Μαρτ. 1832· καὶ Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 11, Ναῦπλιο, 30 Μαρτ. 1832· ὅλα στὸ CP Grèce 14. Ἐπίσης Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 22, Ναῦπλιο, 16 Ἀπρ. 1832, FO 32/29· καὶ Thiersch ὁ.π., σ. 118-119.

59. Στὸ ἴδιο, σ. 123-127, 137.

60. Guéhéneuc πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις, Μεθώνη, 2 Ἀπρ. 1832· Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 12, Ναῦπλιο, 14 Ἀπρ. 1832· καὶ τὰ δύο στὸ CP Grèce 14. Ἐπίσης Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 22, Ναῦπλιο, 16 Ἀπρ. 1832, FO 32/29.

Ἡ διοίκηση καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Αὐγουστίνου διαλύθηκαν καὶ τὸ Ναύπλιο βρισκόταν στὸ ἔλεος τῶν ληστρικῶν διαθέσεων τῶν ἀνδρῶν τοῦ Γρίβα καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ὅταν ἔφτασε σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεὸς τὸ πρωτόκολλο τῆς 7ης Μαρτίου τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου⁶¹.

Ἐπὶ δύο μῆνες τὸ Foreign Office καὶ ἡ Διάσκεψη παρέμεναν σὲ πλήρη ἄγνοια σχετικὰ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Canning στὸ Ναύπλιο. Μόλις στὶς 26 Φεβρουαρίου ἔφτασαν στὸ Λονδίνο οἱ ἐκθέσεις τοῦ Dawkins καὶ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Canning τῆς 28ης Δεκεμβρίου μαζί μὲ ὅλες του τὶς ἐκθέσεις ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Ἀλλὰ δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμα στὸ Λονδίνο καμιά εἶδηση σχετικὰ μὲ τὴν τραγικὴ τροπὴ πού εἶχαν πάρει ἀργότερα τὰ πράγματα γιὰ τὸν Αὐγουστίνου, μετὰ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Canning ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Ἀντίθετα μάλιστα, ἡ ἐντύπωση πού δινόταν στὸν Palmerston ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις τοῦ Canning καὶ τοῦ Dawkins ἦταν ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἦταν τὸ μὴ χεῖρον καὶ ὅτι, παρὰ τὴ δύσκολη θέση του, θὰ κατόρθωνε νὰ διατηρήσει τὴν ἐξουσία του, στὴν περιοχὴ τῆς Πελοποννήσου τουλάχιστον, χάρις στὸ στρατηγικὸ πλεονέκτημα τοῦ Ἰσθμοῦ⁶².

Ὁ Canning εἶχε κοινοποιήσει τὸ ὑπόμνημά του στὸ Foreign Office μέσα στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς του ἐνημέρωσης καὶ ὄχι σὰν πάγια συνταγὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδας. Ἀλλὰ ἡ Διάσκεψη ἦταν τόσο ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Canning στὸ Ναύπλιο⁶³ καὶ προφανῶς τόσο ἀνήμερη νὰ ἀναζητήσει ἄλλη διέξοδο, ὥστε ἀπέδωσε στὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἰδιότητες περισσότερες ἀπὸ ἐκεῖνες πού τοῦ εἶχε ἀποδώσει ὁ ἀρχικὸς του συντάκτης. Πανω ἀπὸ τρεῖς μῆνες μετὰ ἀπὸ τὴ σύνταξή του, τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἐπέστρεφε στὸ Ναύπλιο γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ξανά ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις.

Μέσα στὴν ἀγωνία τους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο πού δημιούργησε ἡ ἐπέλαση τῶν Ρουμελιωτῶν μέχρι τὶς πύλες τοῦ Ναυπλίου, οἱ ἀντιπρέσβεις χρησιμοποίησαν αὐτὴ τὴ συνταγὴ γιὰ νὰ πετύχουν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὸ πού ἐκεῖνη πρότεινε — τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Αὐγουστίνου. Γιὰ νὰ πάρει κανεὶς μιὰ ἰδέα τῆς ἀλλαγῆς πού εἶχε συντελεστεῖ στὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς σύνταξης τοῦ ὑπομνήματος, ἀρκεῖ νὰ συγκρίνει τὶς ἀρχικὲς κατευθυντήριες σκέψεις τοῦ Canning, πού παρατέθηκαν πρὸ πάντων, μὲ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀγωνιώδη ἐπιστολὴ τοῦ Dawkins : « Ἄν εἶχε καθυστερήσει τὸ πρωτόκολλο δύο ἀκόμα ἡμέρες, ὁ κόμης Αὐγουστίνος θὰ εἶχε κρεμαστεῖ καὶ τὸ Παλαμήδι θὰ βρισκόταν

61. Βλ. τὸ κείμενο τοῦ πρωτοκόλλου στὸ *Blue Book* ἀρ. 7, σ. 54-55.

62. Backhouse πρὸς Canning, FO, 20 Φεβ. 1832, FO 352/25B (2). Οἱ ἐκθέσεις τοῦ Canning πρὸς Palmerston, ἀρ. 3, 26 Δεκ. 1831, FO 78/201 καὶ Canning πρὸς Palmerston, ἀρ. 4, 13 Ἰαν. 1832 FO 78/209 ἔχουν ἡμερομηνία λήψης 26 Φεβρουαρίου.

63. Palmerston πρὸς Canning, FO, 7 Μαρτ. 1832, FO 352/25B (2).

τώρα στὰ χέρια τοῦ Γρίβα. Ὁ Κωλέττης εἶχε βεβαιωθεί γιὰ τὰ κανόνια καὶ τὶς φρουρές του πρὶν ἐγκαταλείψει τὸ Ἄργος καὶ εἶχε ἐμπιστο φίλο σὲ ἐπιφυλακὴ ποῦ θὰ τοῦ ἄνοιγε τὶς πύλες τοῦ Ναυπλίου· καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί, ποῦ διέθεταν ἰσχυρὴ παράταξη μέσα στὴν πόλη, εἶχαν ὀρκιστεῖ νὰ ἐκτελέσουν τὸν Πρόεδρο⁶⁴).

Ὅπλισμένοι μὲ τὸ νέο τους χαρτί οἱ ἀντιπρέσβεις ζήτησαν ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνο νὰ συνεργαστεῖ γιὰ τὴν ὑλοποίησή του. Στὶς 7 Ἀπριλίου, ὁ Αὐγουστίνος, ποῦ μόλις πρὶν λίγες μέρες ἡ Ἐθνοσυνέλευσή του τὸν εἶχε ψηφίσει Κυβερνήτη, ἔχοντας χάσει τὸ στρατό του καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν Συμμάχων, παραιτήθηκε⁶⁵. Ὁ Κωλέττης φαινόταν πιά κύριος τῆς κατάστασης καὶ οἱ Ρουμελιῶτες ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἐπιβάλουν μὲ τὰ ὄπλα τοὺς ὁρους τους. Ἀλλὰ τὸ πρωτόκολλο ὑπαγόρευε σχηματισμὸ κυβέρνησης ἀντιπροσωπευτικῆς ὅλων τῶν παρατάξεων. Καὶ αὐτό, παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις ὀρισμένων, προσπάθησαν νὰ πετύχουν οἱ ἀντιπρέσβεις⁶⁶. Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα δικαίωσε ἀπόλυτα αὐτὲς τὶς ἐπιφυλάξεις. Ἡ σύνθεση τῆς νέας Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ποῦ προέκυψε μετὰ ἀπὸ ἀτέρμονες διαπραγματεύσεις ἀνάμεσα στὸν Κωλέττη, τὴν Καποδιστριακὴ Γερουσία, τοὺς Ρουμελιῶτες ὀπλαρχηγούς καὶ τοὺς ἀντιπρέσβεις, ἀντιπροσώπευε ἓνα μείγμα ἀλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων σὲ τέτοια ἀναλογία ποῦ ἡ λήψη ὁποιασδήποτε ἀπόφασης, ἀκόμα καὶ γιὰ ἐπουσιώδη ζητήματα, ἦταν πρακτικὰ ἀδύνατη. Στὸ ἐξῆς, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία παρέλυσε ἐντελῶς. Ἐπὶ ἑννέα μῆνες ἡ χώρα τελοῦσε ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀντιβασιλείας.

Ὡστόσο, οἱ ἀπαισιόδοξες προβλέψεις τοῦ Canning γιὰ πλήρη ἀποδιοργάνωση τῆς Ἑλλάδας μέσα στὸ 1832 δὲν ἐπαληθεύτηκαν ἀπόλυτα. Οὐτε καὶ χρειάστηκε νέα δραστικὴ ἐπέμβαση τῶν ἀντιπρέσβεων γιὰ νὰ ἀποσοβηθεῖ ὁ κίνδυνος τῆς διάλυσης. Γιατὶ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξη τοῦ Ὁθωνα στὸ Ναῦπλιο, ἡ διαχείριση τῶν πιὸ ἐπίμαχων ἐκκρεμοτήτων — τοῦ δανείου καὶ τῆς ὀργάνωσης τοῦ στρατεύματος — εἶχε περιέλθει σὲ κέντρο ἀποφάσεων ἐκτὸς Ἑλλάδας. Στὶς 7 Μαΐου 1832, ὑπογράφηκε συνθήκη μεταξὺ τῶν Τριῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Βαυαρίας, μὲ τὴν ὁποία ὁ Λουδοβίκος ἀποδεχόταν τὸν θρόνο τῆς Ἑλλάδας γιὰ λογαριασμὸ τοῦ γιοῦ του Ὁθωνα, ἐνῶ οἱ Δυνάμεις ἀναλάμβαναν τὴν ἐγγύηση δανείου 60.000.000 φράγκων· θεσπιζόταν ἐπίσης ὅτι ὁ Ὁθωνας θὰ ἔφτανε στὴν Ἑλλάδα πλαισιωμένος ἀπὸ σῶμα 3.500 βαυαρῶν στρατιωτῶν. Ὁ Λουδοβίκος ὄρισε ἀντιβασιλεία, μὲ πρόεδρο τὸν Armandsperg καὶ μέλη τοὺς Maurer καὶ Abel, ποῦ θὰ κυβερνοῦσε μέχρι

64. Dawkins πρὸς Canning, Ναῦπλιο, 19 Ἀπρ. 1832, FO 352/25 B(3).

65. Rouen πρὸς Périer, ἀρ. 12, Ναῦπλιο, 14 Ἀπρ. 1832, CP Grèce 14· καὶ Dawkins πρὸς Palmerston, ἀρ. 22, Ναῦπλιο, 16 Ἀπρ. 1832, FO 32/29.

66. Γιὰ τὶς ἐπιφυλάξεις αὐτὲς, βλ. Thiersch πρὸς Canning, Ναῦπλιο 2 Μαΐου 1832, FO 352/24B (4).

τὴν ἐνηλικίωση τοῦ νεαροῦ βασιλιᾶ. Μὲ κέντρο τὸ Μόναχο, μακριὰ ἀπὸ τὶς φατρίες τοῦ Ναυπλίου, ὁ Armandspersg διεξήγαγε τὶς διαπραγματεύσεις γιὰ τὸ δάνειο καὶ προετοίμασε τὸ σῶμα τῶν βαυαρῶν ἐθελοντῶν ποὺ θὰ στήριζε τὴν ἐξουσία τοῦ Ὁθωνα. Καὶ τὸ προσωπικὸ κύρος καθενὸς ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἀντιβασιλείας δημιούργησε στὴν Εὐρώπῃ ἓνα αἶσθημα ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴ νέα διοίκηση τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους. Ἡ ἀντιβασιλεία ἔφτασε στὸ Ναύπλιο τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1833 μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Συμμάχων καὶ μὲ πίστωση χρόνου γιὰ νὰ ἀναδιοργανώσει τὴν κατεστραμμένη καὶ διηρημένη Ἑλλάδα. Ἄν ἡ ἀντιβασιλεία ἱκανοποιοῦσε τὶς προσδοκίες τῶν Συμμάχων γιὰ στρατιωτικὴ διοργάνωση καὶ οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότηση καὶ ἂν μποροῦσε νὰ λύσει τὸ πολιτικὸ ζήτημα ἐξισορροπώντας τὰ ἀντίπαλα κόμματα ποὺ ἀντιμάχονταν γιὰ τὴν ἐξουσία στὸ ἐσωτερικόν, ἡ Συμμαχία δὲν θὰ εἶχε στὸ ἐξῆς κανένα λόγο νὰ ἐπέμβει συλλογικὰ μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶχε ἐπέμβει τὸ 1832.